

Πάσχα το τερπνόν εν Ζαγορίω

Του κ. ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΛΕΚΚΟΥ

Μεγάλη εβδομάδα κι όλοι στο Ζαγόρι άρχιζαν τις προετοιμασίες. Εφτανε η «εορτή των εορτών» και «Πάσχα το τερπνόν εν Ζαγορίω» κι όλοι οι χωριανοί έπρεπε να 'ναι πανέτοιμοι και γρηγορούντες για «την πανήγυρη των πανηγύρεων». Η μικρή κοινωνία των χρόνων εκείνων ήταν τόσο δεμένη και τόσο ταυτισμένη, που όλα γίνονταν τυπολατρικά και συμμετοχικά, ομαδικά και πολύ συντροφικά.

Και πρώτα-πρώτα άρχιζε η προετοιμασία της εκκλησίας του χωριού. Έπρεπε να καθαριστεί, να ευπρεπιστεί και να προετοιμαστεί για τα άγια πάθη και την Ανάσταση του Ιησού, με την ευθύνη και τη συμμετοχή του παπα-Σταύρου, του ιερέα, που γαλούχησε γενεές-γενεών στο Δίκορφο στην τέχνη του ψάλλειν και στην εξοικείωση των οχτώ ήχων.... Μαζεύονταν συνήθως οι γυναίκες κι οι κοπέλλες του χωριού, προ των Βαΐων και καθάριζαν ομαδικά την εκκλησία με ζαγορίσια υπομονή και σχολαστικότητα. Τα σειράδια ανακαινίζονταν, οι πλάκες καθαρίζονταν κι η πανέμορφη εκκλησία του χωριού γινόταν όπως ακριβώς είχε πρωτοκτιστεί, το 1778.

Θυμώμαι το δάσκαλό μας, που μας έβαζε να κουβαλούμε νερό απ' τη βρύση, ώστε να προσφέρουμε κι εμείς οι μικροί την αγάπη μας εκείνη τη χρονιά στα πάθη του Χριστού.

Κι άρχιζε η ιεροτελεστία της Μ. Εβδομάδας. Μεγάλη Δευτέρα κι η καμπάνα χτυπούσε αποβραδύς στις καρδιές μας δυνατά.

Η μάνα μου μας ετοίμαζε και ξεκινούσαμε απ' τον πέρο-Μαχαλά νωρίς για την εκκλησία. Ήταν τόσοι οι χωριανοί κι έπρεπε να πάρουμε μια θέση. Ο παπα-Σταύρος ντυμένος τα λυπητερά μαύρα άμφιά του έψαλλε πολύ μελωδικά μαζί με τον Μπουλτζάτη τους ύμνους της Μ. Εβδομάδας «τον νυμφώνα σου βλέπω» και το «άρχοντες λαών...» κι η εκκλησία γέμιζε αρμονία και θεία λάμψη.

Το ίδιο και τη Μ. Τρίτη. Ακούγαμε το «Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή» κι απολαμβάναμε το τελετουργικό ήθος και πάθος του παπά μας.

Τη Μ. Πέμπτη το μεσημέρι χτυπούσε για λίγο ο σήμαντρος και κα-

λούσε όλα τα παιδιά του χωριού, αγόρια και κορίτσια, να συγκεντρωθούν και να πάνε στα Βαρκά, για να φτιάξουν το ακάνθινο στεφάνι του Χριστού. Όλα τρέχαμε οικειοθελώς κι ο καθένας έφερνε τα άν-

ρίς, για να πάει ο καθένας στην παρέα του, να ψάλει. Γιατί εκείνη τη βραδιά έπρεπε όλοι μας να ψάλλουμε, χωρισμένοι σε ομάδες, σύμφωνα με εντολή και παράκληση του παπα-Σταύρου. Οι ομάδες ήταν πε-

πνόν εν Ζαγορίω». Στις έντεκα τη νύχτα χτυπούσε η καμπάνα χαρούμενα και δυνατά απ' το ψηλό καμπαναριό μας και διαλαλούσε σ' όλο το Ζαγόρι την ανάσταση.

Καλοντυμένοι (όσο ήταν δυνατόν την εποχή εκείνη) μ' ένα αυγό στο χέρι και μια λευκή λαμπάδα ξεκινούσαμε όλοι οι μικροί. Έπρεπε ως την ώρα, που θα ακούγαμε το «Δεύτε λάβετε φως» να ήμαστε ήσυχοι και προσεχτικοί.

Αλλά την ώρα, που άναβε το φως ο παπάς στη σκοτεινή μας πλέον εκκλησία, ο καθένας μας έτρεχε ν' ανάψει τη λαμπάδα του και να τσουγκρίσει ύστερα το αυγό του με το διπλανό του, όποιος κι αν ήταν.

Πόση χαρά θυμώμαι ένιωσα μια χρονιά, όταν έσπασα όλα τα αυγά των φίλων μου και διπλανών, χωρίς να ξέρω, ότι η γιαγιά μου, μου 'χε προετοιμάσει ένα ξύλινο βαμμένο αυγό, πανόμοιο μ' όλα τα φυσικά, που ούτε εγώ το γνώριζα.

Το «Χριστός ανέστη» και το Ευαγγέλιο τα λέγαμε στην τελετή έξω απ' την εκκλησία και δίπλα στο καμπαναριό.

Και μόλις ο παπάς το έψελνε, θυμώμαι τον αστυνόμο, που έριχνε τρεις πιστολιές στον αέρα, για το χαρμόσυνο γεγονός.

«Πάσχα το τερπνόν» έψαλε ο ιερέας με δυνατή φωνή κι οι ψάλτες επαναλάμβαναν όλα τα τροπάρια των αίνων. Κι η δική μου ψυχή επαναλάμβανε σιωπηρά κατά την εφηβεία μου: «Πάσχα το τερπνόν εν Ζαγορίω», ζώντας τόσο έντονα τα πασχάλια αυτά γεγονότα και έθιμα.

Σε κάμποση ώρα τελείωνε η λειτουργία κι όλοι οι χωριανοί ξαναγυρίζαμε στα σπίτια μας χαρούμενοι και ορεξάτοι. Η μαγειρίτσα ήταν έτοιμη, τα αυγά τσουγκρίζονταν με πολλές ευχές στο τραπέζι κι η χαρούμενη ατμόσφαιρα επικρατούσε σ' όλα τα σπίτια.

Το Ζαγορίσιο Πάσχα εκείνων των χρόνων είχε ολοκληρωθεί στο Δίκορφο κι όλοι οι χωριανοί την άλλη μέρα ήταν πανέτοιμοι για επισκέψεις και γλέντια, για οικογενειακή και συγγενική χαρά και αγαλλίαση.

Πόσο κοντά με φέραν τα παιδικά και εφηβικά μου αυτά βιώματα στις παλιές εκείνες μέρες! Κι πόσο στενοχωριέμαι, που όλα αυτά αποτελούν πλέον μια μακρινή και, δυστυχώς, ανεπανάληπτη ανάμνηση!!

*Η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ζαγορίου
Το Κέντρο Ερευνών Ζαγορίου
Ο Ποδοτιοτικός Λόνδεσμος Ζαγοριοίων
και η Λοιτακτική Επιτροπή του Περιοδικού
σαι εύχονται
Χρόνια Πολλά*

θη του. Ο ένας πασχάλιστες, ο άλλος μαργαρίτες, ο τρίτος μανούσια και μερικοί έπλεκαν τα άνθη στο ξύλινο στεφάνι. Το απόγευμα γυρίζαμε στο χωριό και παραδίναμε το στεφάνι στον παπά, ψάλλοντας συνήθως ομαδικά το «Έραναν τον τάφον» και «Ω, γλυκύ μου έαρ».

Πόσο το καμαρώναμε εκείνο το στεφάνι το βράδυ στην Εκκλησία, όταν περνούσε από μπροστά μας και ακούγαμε το «σήμερον κρεμάται επί ξύλου»!!

Καθόμουν (δεκαπεντάχρονος έφηβος) δίπλα στον ψάλτη και συμμετείχα σ' όλα αυτά με πίστη και με ζήλο, με δέος και πραγματική παιδική ανυπόκριτη αφοσίωση.

Η Μ. Παρασκευή εύρισκε όλους σχεδόν τους χωριανούς προετοιμασμένους ψυχικά και σωματικά για το θείο πάθος.

Χτυπούσε η καμπάνα λυπητερά κι όλοι συγκεντρωνόμαστε από νω-

ρίπου δέκα, σε κυκλικό σχήμα και κάθε φορά, που ερχόταν η σειρά μας ψάλλαμε ύμνους απ' τη «Ζωή εν τάφω» και το «Αι γενεαί πάσαι».

Τις μεσημεριάτικες ώρες τα παιδάκια του χωριού, συνοδευόμενα από γιαγιάδες και γονείς είχαν περάσει στους επιταφίους, για να προσκυνήσουν. Κι οι γιαγιάδες συνήθως έμεναν εκεί όλη μέρα, χωρίς νερό και φαγητό, συμμετέχοντας «ψυχή τε και σώματι» στα πάθη της ημέρας.

Το Μ. Σάββατο όλο το χωριό ήταν στο πόδι. Έπρεπε να σφαχτεί συνήθως το κατσίκι και να προετοιμαστούν όλα για την άλλη, μεγάλη μέρα.

Η αναγκαστική εν πολλοίς νηστεία, μας είχε συνήθως καθηλώσει σωματικά κι έπρεπε να φάμε την επόμενη μέρα, για να νιώσουμε καλά το Πάσχα.

Κι έφτανε το «Πάσχα το τερ-

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ ΜΑΣ

Η αφορητή, για ν' ασχοληθώ με το θέμα, μου δίνεται απ' τις πρόσφατες καταστροφές στην Παναγία του Βιτουκού και στο Μοναστήρι της Βουτσάς. Τ' είχες Γιάννη, τ' είχα πάντα. Εγκατάλειψη ή αδιαφορία. Οι πρώτες ευθύνες πέφτουν στις εκκλησιαστικές επιτροπές, αλλά επεκτείνονται σ' όλους τους κατοίκους. Οι κοινοτικές αρχές ευθύνονται, γιατί ποτέ δεν είχαν συμμετοχή στα εκκλησιαστικά πράγματα και ίσως τώρα πρέπει να ενεργοποιηθούν. Όλοι μας έχουμε ευθύνες, τόσο για τα μέτρα προστασίας των εκκλησιαστικών θησαυρών, όσο και για τις κλοπές και τις φωτιές.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί του Ζαγορίου, τα σπίτια, οι εκκλησίες, τα μοναστήρια και τ' άλλα κοινοτικά κτίρια είναι φτιαγμένα με τον κόπο και τον ιδρώτα των προγόνων μας. Αυτοί δημιουργήσαν και ανέπτυξαν την ζηλευτή πνευματική και πολιτιστική παράδοση. Γιατί λοιπόν νοιάζομαστε και φροντίζουμε το σπίτι μας στο χωριό κι αδιαφορούμε για την εκκλησία ή το σχολείο του; Κι αυτά δικά μας είναι κι αποτελούν κληρονομιά μας. Προσπαθούμε ν' αποδείξουμε τις μεταξή μας ευθύνες και τις ρίχνουμε σ' έναν τρίτο, που είναι το κράτος. Η προστασία, η συντήρηση και η διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς βαρύνει εμάς τους κατοίκους κι έχει και ηθική και συναισθηματική προέκταση. Πρέπει ν' αφήσουμε κατά μέρος τα κομματικά πάθη, τα συμφέροντα και τις προσωπικές διαφορές και να βοηθήσουμε όλοι, στο μέτρο των δυνατοτήτων του καθέναν, ώστε οι εκκλησιαστικοί θησαυροί μας να προστατευθούν, να συντηρηθούν και να διαφυλαχθούν. Και όχι μόνο αυτοί, αλλά κάθε πολιτιστική και πνευματική κληρονομιά.

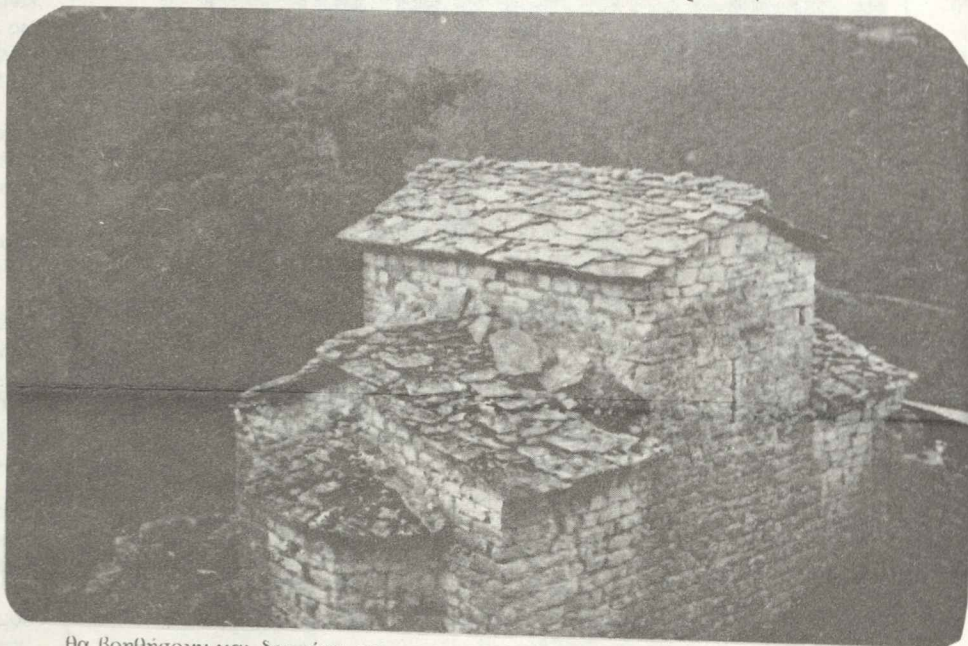
ΚΡΑΥΓΗ ΑΠΟΓΝΩΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Το Δ.Σ. του Πολιτιστικού Συνδέσμου Ζαγορισιών νομού Ιωαννίνων, ύστερα και από τα τελευταία κρούσματα βανδαλισμών και εμπρησμών που σημειώθηκαν από Αλβανούς λαθρομετανάστες στα μοναστήρια Παναγιάς του Βίκου - Μόνη Βουτσάς - Αγίας Τριάδας Ελάτης, εκφράζει την αγανάκτηση και διαμαρτυρία του, καλώντας την πολιτεία να αναλάβει επί τέλους όλα τα ενδεδειγμένα μέτρα για την προστασία των ανεκτίμητων ιστορικών μνημείων της περιοχής μας.

Σε αντίθετη περίπτωση οι Ζαγορισιώτες, είναι αποφασισμένοι να υπερασπισθούν μόνοι τους και δυναμικά την παραδοσιακή τους κληρονομιά, την οποία κατακτητές στο παρελθόν σεβάστηκαν.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Πολιτιστικού Συνδέσμου Ζαγορισιών

Θα αναλογιστεί καθένας ότι οι άνθρωποι στα χωριά είναι ελάχιστοι, ότι δεν υπάρχουν οικονομικές δυνατότητες, ότι δεν βοηθούν οι κρατικές υπηρεσίες και δεν ξέρω τι άλλο. Όλα αυτά νομίζω δεν ευσταθούν. Ένας κάτοικος εκκλησιαστικός επιτρόπος ή εξουσιοδοτημένος μπορεί ν' ασχοληθεί μ' αυτά. Το οικονομικό είναι θέμα ιδιόμορφο για κάθε χωριό. Πέρα απ' τις προσφορές των χωριανών, τους εράνους και την προσωπική εργασία, θα πρέπει να βοηθηθούν και τα κληροδοτήματα και η Ριζάρειος Σχολή, η οποία εδώ και μερικά χρόνια διαθέτει σημαντικά ποσά για τις εκκλησίες. Δεν νομίζω ότι το θέμα να ασφαλιστούν οι εκκλησίες και τα μοναστήρια (πόρτες - παράθυρα) είναι πολυδάπανο. Πρώτα να κοιτάξουμε αυτό κι ύστερα να ιεραρχηθούν οι άλλες ανάγκες. Και τα συστήματα συναγερμού

θα βοηθήσουν και δεν είναι και ακριβά. Από αναφαίλιτες πόρτες και παράθυρα μπήκαν οι αρχαιοκλέπτοι στις εκκλησίες και οι αλβανοί να κοιμηθούν. Είναι αλήθεια, όμως, ότι έχουν μεγάλο οικονομικό βάρος οι εκκλησιαστικές επιτροπές, όταν πρόκειται για επισκευές ή ανακατασκευές στις στέγες και τις σκεπές, στα χαγιάτια, σε τοιχοποιίες, σε πλακόστρωτα. Τα υλικά και τα εργατικά ομολογούμενως δυσβάσταχτα για τα φτωχά εκκλησιαστικά ταμεία. Όμως το χρήμα υπάρχει και λείπει η διάθεση, η συνεργασία, η αγάπη.

Το περιοδικό μας από το ξεκίνημά του μέχρι σήμερα ασχολείται με το θέμα αυτό, αλλά δυστυχώς δεν παρατηρήσαμε καμιά πρόοδο. Τον Οκτώβριο του 1980 επιστημονικά ότι οι εκκλησιαστικοί και πολιτιστικοί θησαυροί μας εγκαταλείφθηκαν στην τύχη τους και οι πάντες αδιαφορούν. Η εγκατάλειψη και η αδιαφορία σημαίνει καταστροφές και φθορές από φυσικά αίτια, αλλά και ευκαιρία για τους σπληνές και αρχαιοκλέπτες. Σ' αυτούς προστέθηκαν τις μέρες από φυσικά αίτια, αλλά και ευκαιρία για τους σπληνές και αρχαιοκλέπτες. Σ' αυτούς προστέθηκαν τις μέρες από φυσικά αίτια, αλλά και ευκαιρία για τους σπληνές και αρχαιοκλέπτες. Σ' αυτούς προστέθηκαν τις μέρες από φυσικά αίτια, αλλά και ευκαιρία για τους σπληνές και αρχαιοκλέπτες.

και μοναστηριού και την φωτογράφιση των αντικειμένων. Τούτο θα εξυπηρετούσε αφενός τις εκκλησιαστικές επιτροπές να εκτιμήσουν και να γνωρίζουν τι έχουν και αφετέρου τις δημόσιες αρχές στην αναζήτηση τυχόν κλεμμένων αντικειμένων. Τονίσαμε ότι η καταγραφή πρέπει να καλύπτει σημαντικά κι ασήμαντα κινητά πράγματα, γιατί πρέπει να παραδεχθούμε ότι η αξία κάθε αντικειμένου δεν μπορεί να κριθεί από μας, αλλά από ειδήμονες. Άλλωστε πέρα από την υλική αξία κάθε αντικειμένου, υπάρχει και η ιστορική, επιστημονική και συναισθηματική αξία του. Η φωτογράφιση ίσως ακριβή, όμως αναγκαία. Την καταγραφή και φωτογράφιση των αντικειμένων πρέπει να ακολουθήσει η συντήρηση από την υγρσία, την σκουριά, το σαράκι κλπ.

Ένα ιδιαίτερο θέμα είναι οι

θα τα πετάξουν. Τα παράπονα που έχω να στρέψω κατά του κράτους είναι πολλά. Δεν υπάρχει αρκετό επισημονικό προσωπικό. Μήπως πήγαν αρχαιολόγοι στα χωριά ή μήπως κάλεσαν στα Γιάννινα τις εκκλησιαστικές επιτροπές για ενημέρωση και λήψη μέτρων για κάθε διατηρητέο μνημείο. Μήπως υπάρχει κάποιος φάκελος για κάθε διατηρητέο μνημείο, δηλαδή τι να προσέξουμε και τι να επιδιώξουμε σαν εκκλησιαστικοί επιτροπείς. Δεν υπάρχει εργατοτεχνικό προσωπικό και δεν υπάρχουν τα απαιτούμενα υλικά μέσα. Κολάει ο συντηρητής πανιά για να μην πέσουν οι τοιχογραφίες κι οπωσδήποτε θα περάσουν δεκαετίες για να γίνει αποκατάσταση. Έχω προσωπικές εμπειρίες και δεν θέλω να αναφέρω παραδείγματα ή λεπτομέρειες. Για τα ψηφιδωτά και τα ξυλόγλυπτα ούτε λόγος. Το τέμπλο κάθε εκκλησίας, όσο καλό ξύλο κι αν έχει, θα προσβληθεί από σαράκι. Μικρή ή μεγάλη ζημιά από σαράκι πρέπει να καταπολεμηθεί. Γράφω στην αρχή να μην περιμένουμε από το κράτος οικονομική ενίσχυση για εκτέλεση έργων. Εκείνο που επιβάλλεται είναι η συνεργασία με την αρμόδια υπηρεσία, να δώσει κάποιον σχέδιο, να δώσει κάποιες οδηγίες και με δικά μας μέσα να διορθώσουμε και να επισκευάσουμε. Άνθρωποι είναι και οι αρχαιολόγοι και κατανόηση υπάρχει. Στο θέμα των εικόνων, απ' ότι ξέρω, κανένα χωριό δεν έστειλε στα Γιάννινα εικόνες για συντήρηση. Δεν θέλω να πιστεύω ότι είναι θέμα εμπιστοσύνης. Για τις εικόνες που έχουν επικάλυψη από κωνία των κεριών και του θυμιατού, δεν νομίζω ότι επειγόμενα.

Όμως κινδυνεύουν οι εικόνες που σαρκακώθηκαν και πρέπει να συντηρηθούν. Κι αφού μιλάει σε φλυαρία, σε θυμήσω και τούτο, τόσο για τους εκκλησιαστικούς επιτρόπους, όσο και για όλους τους Ζαγορισιώτες. Οι δωρεές στις εκκλησιαστικές επιτροπές εκπλήτουν από το φορολογητέο εισόδημα. Αν το χρηματικό ποσό —δωρεές σε είδος δεν εκπίπτουν— είναι ως τις 80.000 δραχ., δίνεται σε μετρητά κι απ' τις 80.000 δραχ. και άνω κατατίθεται στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Η μόνη επιβάρυνση για τις δωρεές είναι ένα 9% στην Μητρόπολη. Με τέτοιες δωρεές καθέναν μας εκπληρώνει αφενός τα θεσμικά και οικογενειακά του καθήκοντα και αφετέρου ωφελείται και φορολογικά. Κι ύστερα απ' όλα αυτά και αφού οι κίνδυνοι είναι ορατοί, προτείνω, τις μέρες του Πάσχα ή το καλοκαίρι, να γίνει σε κάθε χωριό ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ, ώστε από εποικοδομητικό διάλογο να προκύψει πρόγραμμα και χρονοδιάγραμμα, με στόχο την προστασία —με ευρεία έννοια— των εκκλησιαστικών θησαυρών μας και γιατί όχι κάθε πολιτιστικής κληρονομιάς.

Απόστολος Ντιναλές

ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

ΖΑΓΟΡΙ: ΧΘΕΣ, ΣΗΜΕΡΑ, ΑΥΡΙΟ

1. ΓΕΝΙΚΑ. Καταγραφή της οικονομικής ζωής και των προοπτικών της περιοχής

Ζαγόρι είναι η περιοχή του Νομού Ιωαννίνων που ορίζεται γεωγραφικά από τον ποταμό Αώο, ορεινούς όγκους και οροπέδια με υψηλότερη κορυφή την Γκαμήλα που βρίσκεται στο ορεινό όγκο της Βόρειας Πίνδου.

Περιλαμβάνει 45 κοινότητες με μόνιμο πληθυσμό 3.000 περίπου κατοίκους.

Τα χαρακτηριστικά του Ζαγορίου και τα οποία τον προσδίδουν μοναδικότητα όχι μόνο στον Ελλαδικό χώρο αλλά και πέραν αυτού είναι το φυσικό κάλλος, η οικολογική σπουδαιότητα και η ιστορική και πολιτιστική παράδοση, στοιχεία που διαπλεκόμενα μεταξύ των συνετέλεσαν στην δημιουργία και συντελούν στην διατήρηση της ταυτότητας της περιοχής Ζαγορίου.

Στην περιοχή αυτή εντάσσεται και ο Εθνικός Δρυμός του Βίκου-Αώου που εξασφαλίζει την ύπαρξη ζωτικού χώρου για ποικιλία από υπάρχοντα είδη της πανίδας (λύκος, αλεπού, αγριόγιδιο, ζαρκαδί, αγριογούρουνο κλπ.) και αποτελεί το καταφύγιο της πολυσυζητημένης και απειλούμενης με εξαφάνιση αρκούδας της Πίνδου.

Επί πλέον απαντώνται τα σπάνια πτηνά χρυσαετός, σταυραετός, χρυσογέρακο, αμφίβια και σπάνια είδη εντόμων.

Μεγάλη δάση μαύρης πεύκης, οξιάς, ελάτης και δρυός καθώς και φυλλοβόλων πλατυφύλλων απλώνονται στην περιοχή και στα δασόρια των υψηλών κορυφών δεσπόζει το σπάνιο είδος λευκόδεσμης πεύκης γνωστό με το όνομα ρόμπολο.

Μέσα στην χλωρίδα της περιοχής εμφανίζονται και σπάνια είδη βοτάνων που έχουν αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικής έρευνας.

Στην περιοχή αυτή κυρίως λόγω της γεωγραφικής της απομόνωσης και της εγκατάλειψης που υπέστη παρατηρήθηκε πληθυσμιακή συρρίκνωση με αποτέλεσμα την οικονομική και πολιτιστική υποβάθμισή της.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η οικονομία της περιοχής αναπτύσσεται κατά είδος ως εξής:

2.1. ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Οι σχεδόν μηδαμινές εκτάσεις για γεωργική καλλιέργεια είχαν σαν αποτέλεσμα η γεωργία να μην αναπτυχθεί παρά μόνο σε οικογενειακή βάση μικροκαλλιέργειες για ιδία χρήση.

Τα προϊόντα που παράγονται είναι πασόλια, πατάτες, τριφύλλια κλπ.

2.2. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Οι μη δασοσκεπείς εκτάσεις είναι περί τα 500.000 στρέμματα και περιλαμβάνει χορτολιβαδικές εκτάσεις, μερικώς δασοσκεπείς, εγκατα-

λελειμένους αγρούς και άγονες εκτάσεις που χρησιμοποιούνται κυρίως για βοσκοτόπους.

Η κτηνοτροφία στην περιοχή γίνεται σε νομαδική μορφή αποτέλεσμα της οποίας είναι να μην είναι ανταγωνιστική κινδυνεύει δε με αφανισμό εάν δεν παρθούν μέτρα για εκσυγχρονισμό.

Εκτρέφονται κυρίως αιγοπρόβατα και ελάχιστα βοοειδή.

2.3. ΔΑΣΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Η συνολικά καλυπτόμενη δασική επιφάνεια είναι περί τα 250.000 στρέμματα.

Περίπου το 40% του ενεργού πληθυσμού του Ζαγορίου ασχολείται με την εκμετάλλευση του δασικού πλούτου μέσα από δασικούς συνεταιρισμούς.

Τα προϊόντα που παράγονται είναι τεχνικό ξύλο μαύρης πεύκης, ελάτης, οξιάς, βιομηχανικό ξύλο των παραπάνω ειδών, καυσόξυλο και ξυλοκάrbουνο.

2.4. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Αποτελεί την βασική μαζί με την εκμετάλλευση του δασικού πλούτου πηγή οικονομικού εισοδήματος της περιοχής με σπουδαιότερους πόλους έλξης τα χωριά ενδεικτικά το Πάπιγγο, Αρίστη, Μονοδένδρι, Βίτσα, Κήποι, Ελάτη, Τσεπέλοβο, Σκαμνέλι, Λάισα και Βοβούσα.

Βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα των χωριών αυτών είναι κυρίως η μεγάλη ποικιλία παραδοσιακών εκπετρόκτιστων αρχοντικών κτισμάτων, η αυστηρή τήρηση δομικών κανόνων, πλακοσκεπείς στέγες, πλούσιο δίκτυο μονοπατιών (γαλντερίμια), παλαιές παραδοσιακού τύπου γέφυρες υψηλής αρχιτεκτονικής αξίας (τρίτοξες κ.λπ.), νερόμυλοι, βρύσες και μοναστήρια όλα φτιαγμένα με μαεστρία, μεράκι και αγάπη προς το περιβάλλον αλλά και με σεβασμό στην αρμονία και τα χρώματα της φύσης ιδιότητες και χαρακτηριστικά που και σήμερα ακόμα οι κάτοικοι στις νέες κατασκευές τους σεβονται υπογραμμίζοντας την ζωντανή ακόμα παράδοση και πολιτισμό της περιοχής που παρά τα προβλήματα και τις αδυναμίες εξελίσσεται και διατηρείται με ευλάβεια.

Θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφερθούμε στη μεγάλη αξία λαογραφική ιδιωτική συλλογή του Α. Τόλη και συγκεντρώνει ένα μεγάλο τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς του Ζαγορίου.

Η υπάρχουσα δωματιακή υποδομή, περί τις 650 κλίνες, είναι υπό μορφή ξενοίων, ξενοδοχείων και τουριστικών δωματίων με αυξητική τάση και προοπτική.

3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στους τομείς που όπως προανέφερα παρουσιάζεται οικονομική δραστηριότητα στο Ζαγόρι παρουσιάζονται και καταγράφονται τα εξής προβλήματα:

3.1. ΣΤΗΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΓΕΩΡΓΙΑ: Βασική αιτία της μικρής ποσότητας του παραγόμενου κτηνοτροφικού και αγροτικού προϊόντος αποτελεί η πληθυσμιακή αποδυνάμωση εξ αιτίας της μετακίνησης του ανθρώπινου δυναμικού προς τα αστικά κέντρα, η μη εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων αγροτικής καλλιέργειας και σύγχρονων τρόπων κτηνοτροφικής παραγωγής και η απορρομία εισόδου στα επαγγέλματα αυτά νέων ανθρώπων.

Εν προκειμένω πρέπει να αναφέρουμε και τις δυσμενείς κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή που απαιτούν γεωργικές και κτηνοτροφικές μονάδες με υψηλή οργάνωση.

Η υπάρχουσα σε μικρό μέγεθος γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή θα πρέπει να συντηρηθεί όχι τόσο για εμπορία αλλά κυρίως για εξυπηρέτηση των αναγκών, τόσο των κατοίκων όσο και των επισκεπτών της περιοχής.

3.2. ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η περιορισμένη δυνατότητα των χωριών του Ζαγορίου για κάλυψη σερίεπας παροχής υπηρεσιών δεν επιτρέπει την κάλυψη της ζήτησης για εξυπηρέτηση του τουριστικού κύματος ιδιαίτερα στις περιόδους τουριστικής αιχμής.

Επίσης υπάρχει μικρό έως υποτυπώδες δίκτυο έργων υποδομής οφειλόμενο στην πλήρη εγκατάλειψη από την πολιτεία όπως π.χ. οδικό δίκτυο, έργα κοινωφελή κλπ.

Βασικό πρόβλημα της τουριστικής ανάπτυξης του Ζαγορίου αποτελεί η αξιοποίηση πολύ μικρής διάρκειας εκ της τουριστικής περιόδου κύρια εξ αιτίας τόσο της απουσίας των βασικών έργων υποδομής όσο και της χαμηλής ποιότητας και ποσότητας των παρεχομένων υπηρεσιών.

Συνέπεια του ανωτέρω αποτελεί η απουσία επιχειρηματικού ενδιαφέροντος για την ανάληψη από πλευράς των ασχολούμενων με τον τουριστικό τομέα επενδύσεων με στόχο την κατασκευή οργανωμένων τουριστικών μονάδων.

Τουριστικοί στόχοι πάνω στους οποίους θα ήταν δυνατόν να αναπτυχθούν τουριστικά κέντρα είναι παραθεριστικός με τμήνα τους καταγόμενους από την περιοχή Ζαγορίου ή και την ευρύτερη περιοχή, ο χειμερινός, εκδρομικός, καθώς επίσης και ο φυσιοθεραπευτικός, αλλοδαπός τουρισμός, επιστημονικός, οικολογικός, φυσιοθεραπευτικός, ο αγροτουριστικός και η ανάπτυξη κέντρων αθλητικών προετοιμασίας (κανό και κατόκι).

Στα τουριστικά αυτά κέντρα θα είναι δυνατόν να αναπτυχθούν ο περιηγητικός τουρισμός, ο ορειβατικός, κυνηγητικός, κατασκηνωτικός και ο χιονοδρομικός με την δημιουργία κατάλληλης πίστας.

Επίσης θα είναι δυνατόν να δημιουργηθεί εκτροφέο θηραμάτων, ελεγχόμενη κυνηγητική ζώνη με ανάπτυξη τουριστικών περιπτέρων, ξενοίων, κέντρων κλπ. καθώς θα πρέπει να εξετασθεί σοβαρά και η δημιουργία σύγχρονου συνεδριακού κέντρου.

Προϋπόθεση για την υλοποίηση των ανωτέρω είτε από πλευράς επιχειρηματιών ή από πλευράς κοινοτήτων ή και με συνεργασία και των δύο πλευρών αποτελεί η προώθηση αναπτυξιακών έργων υποδομής με στόχο την βελτίωση των παρεχομένων σήμερα παροχών και την ταυτόχρονη ενθάρρυνση ανάληψης επενδυτικών σχεδίων.

3.3. ΔΑΣΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Μέχρι πρόσφατα η υλοτομία του δασικού πλούτου γινόταν με οικολογικούς όρους επιλεκτική υλοτομία, εφαρμογή του δεκαετούς κύκλου κ.λπ.

Τα τελευταία όμως χρόνια με την απόδοση μεγάλων δασικών εκτάσεων στις κοινότητες, η δημιουργία δασικών συνεταιρισμών η υλοτομία έγινε σε πολλές περιοχές εντατική και παρά το ότι γίνεται με βάση τις υποδείξεις και τις διαχειριστικές μελέτες των δασαρχείων συχνά δεν τηρεί τις ιδιαίτερες στις περιόδους τουριστικής αιχμής.

Εξ άλλου η μεγαλύτερη ποσότητα από τη εναμεινούσα σήμερα ξυλεία δεν είναι καλής ποιότητας λόγω του ότι η υλοτομία πραγματοποιείται σε ακατάλληλη εποχή και τροφοδοτεί την αγορά με χρήση ως καυσόξυλο κ.λπ.

Η έλλειψη δικτύου δασοδρόμων και άλλων μεταφορικών υποδομών έχει σαν αποτέλεσμα τμήμα των δασών να μένουν ανεκμετάλλευτα.

Η έλλειψη ορθού management σε ότι αφορά τον δασικό πλούτο του Ζαγορίου ως προς την ορθολογική αξιοποίηση και εκμετάλλευσή του, η μη εκπόνηση σχετικών μελετών με αντικείμενο τις αναδόσεις, καθαρισμούς και αποκαταστάσεις αλλά και η μη δημιουργία ενός φυτώριου που θα παρήγαγε φυτευτικό υλικό στα πλαίσια των οικολογικών δεδομένων και των αναγκών της ευρύτερης περιοχής αποτελούν τα βασικά εμπόδια στην αξιοποίηση αυτού του παραγωγικού οικονομικά παράγοντα ανάπτυξης του Ζαγορίου.

Επίσης η μη επαρκής προστασία της περιοχής από πυρκαγιές όπως αντιτυπικές ζώνες, λοιπή σύγχρονη υποδομή τόσο στην προστασία όσο και στην καταστροφή των δημοσίων και θα δημιουργήσει προβλήματα στην διατήρηση του δασικού πλούτου της περιοχής με συνέπειες στην οικονομία και στην οικολογική ισορροπία της περιοχής.

Συνέχεια στην 4η σελίδα

ΤΟ ΠΑΚΕΤΟ ΝΤΕΛΟΡ 2 ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ

Επειδή πολύς λόγος γίνεται αυτόν τον καιρό σχετικά με το πακέτο Ντελέρ 2 και επειδή απ' ό,τι διαφαίνεται θα πετύχουν το στόχο τους εκείνοι που θα κινηθούν γρηγορότερα, συστηματικότερα, πιο δραστήρια και έχοντας περισσότερα μέσα (όπως φάνηκε από το Ντελέρ 1), θα ήθελα να καταθέσω μερικές προτάσεις για την περιοχή του Ανατολικού Ζαγορίου.

Όπως είναι γνωστό το Ανατολικό Ζαγόρι καταστράφηκε σε μεγάλο ποσοστό κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (κάνκε το 1943) και είχε πολλά ανθρώπινα θύματα. Σχετικά με την περίπτωση έχουν καταγραφεί αριθμητικά οι άνθρωποι που έχασαν τη ζωή τους και τα σπίτια που κάηκαν. Επίσης γνωστό είναι ότι και κατά τους Βαλκανικούς πολέμους κάηκαν πολλά χωριά από τους Τούρκους (1912).

Στις παραπάνω περιπτώσεις καταστροφής της περιοχής μας πρέπει να τονιστεί ότι και οι δυο οφείλονται σε ΑΝΤΙΓΡΑΦΑ των κατακτητών, επειδή στην περιοχή έδρασαν αντιστασιακές ομάδες, που τους παρενοχλούσαν. Δηλαδή οι λόγοι υπήρξαν καθαρώς ΕΘΝΙΚΟΙ. Και ενώ θα περίμενε κανείς ότι το κράτος, επιβραβεύοντας τη στάση των κατοίκων της περιοχής αυτής για τους γνωστούς λόγους, θα ερ-

χόταν αρωγός στην αποκατάσταση των καταστροφών αυτών, όλα αυτά τα χρόνια συνέβη ακριβώς το αντίθετο (εκτός από κάτι στέγαστρα με πιστόχαρτο ή τοίγκο), προφασιζόμενο πάντα οικονομικές αδυναμίες.

Όλοι γνωρίζουμε σήμερα την εικόνα εγκατάλειψης της περιοχής μας όσον αφορά την υποδομή και θλιβόμαστε γι' αυτό. Πλην όμως πρέπει να παραδεχτούμε ότι φταίμε σε κάποιο ποσοστό και μεις οι ίδιοι. Για το λόγο αυτό πρέπει να ΚΙΝΗΘΟΥΜΕ το γρηγορότερο δυνατόν, συντονίζοντας όπως πρέπει έναν αγώνα για τη ευόδωση των επιδιώξεών μας και την επίτευξη των στόχων μας, γιατί πιστεύω ότι είναι η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ευκαιρία που μας παρουσιάζεται, όπως εξάλλου μας διδάσκει και το παρελθόν.

Έχοντας τη γνώμη ότι με το σημειώμα μου αυτό δίνω το έναυσμα να πραγματοποιηθούν τα 1 και 2 απαιτείται χρόνος και αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει, αφού τώρα γίνεται ή προγραμματίζεται η κατανομή του πακέτου, προτείνω τα εξής:

Οι Πρόεδροι των Κοινοτήτων (και αν χρειαστεί και τα Κοινотικά Συμβούλια) με συντονιστή τον Πρόεδρο Γρεβενιτίου να επισκεφθούν το Νομάρχη και τον Περιφερειάρχη και να τους θέσουν υπόψη τα αιτήματά μας, δίνοντάς τους και σχετικό υπόμνημα. Το υπόμνημα αυτό στη συνέχεια να κοινοποιηθεί στους βουλευτές του νομού και στις Νομαρχιακές Επιτροπές των κομμάτων.

Σχετικά με τα αιτήματά μας προτείνω τα εξής (χωρίς αξιολόγηση), λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη όλης της περιοχής του Ανατολικού Ζαγορίου και κατ' επέκταση και όλου του Ζαγορίου, που σημειωτέον χρειάζεται συνολική αντιμετώπιση και όχι αποσπασματική ή περιστασιακή και ανάλογη με τις ορέξεις ενός εκάστου παράγοντα. (Στην καταγραφή των αιτημάτων αυτών έλαβα υπόψη την υπάρχουσα κατάσταση, το υπάρχον ασφαλτοστρωμένο οδικό δίκτυο, τις τηλεπικοινωνίες, την παραγωγή, τα δάση κ.λ.π.).

1. Ασφαλτόστρωση του οδικού άξονα Νεγάδες-Φραγκάδες-Λεπτοκαρύ... Φλαμπουράρι και σύνδεσή του με Μέτσοβο.

2. Ασφαλτόστρωση του οδικού άξονα Ελάτη... Μηλιωτάδες με παρακλάδι προς Διπόταμο, Φραγκάδες.

3. Ολοκλήρωση ασφαλτόστρωσης του οδικού άξονα Μπαλντούμα... Βωβούσα και σύνδεσή του με Μακεδονία. Εδώ περιλαμβάνεται και το τμήμα Τσίπιανη-Δόλιανη.

Με τους οδικούς αυτούς άξονες το Ζαγόρι συνδέεται κατά μήκος και κατά πλάτος με το εθνικό

δίκτυο και διευκολύνονται έτσι οι επισκέπτες του, αφού μπορούν να επισκεφθούν το Ζαγόρι από πολλές κατευθύνσεις και χωρίς ταλαιπωρίες. Ποιος τουρίστας δεν θα ήθελε προερχόμενος από Ορεινών Όγκων Βόρειας Πίνδου, και αντίστροφα;

4. Σύνδεση όλων των χωριών του Συνδέσμου μεταξύ τους και με τους πλησιέστερους άξονες όπως το Μετσόβο.

5. Ανάπτυξη τηλεπικοινωνιών (έχουμε ακόμη χωριά με 1 τηλεφώνημα).

6. Αγροτικοί και δασικοί δρόμοι.

Υπάρχουν γενικά πολλές ελλείψεις, που μπορούν να συμπληρωθούν στην πορεία, αλλά πιστεύω ότι το ΚΥΡΙΑΡΧΟ και το ΔΑΠΑΝΗΡΟΤΕΡΟ πρόβλημα για την ανάπτυξη είναι οι συγκοινωνίες και προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να στραφούμε, καταμείζονα λόγο, ρίχνοντας όλο το βάρος των προσπαθειών μας.

Όταν λοιπόν λυθεί το πρόβλημα της καλής συγκοινωνίας το Ζαγόρι θα βρει μόνο του το δρόμο της ανάπτυξης αφού και χωρίς μέσους είναι (τουρισμός) και παραγωγικό (δάση κ.ά.) και την αγάπη (το κυριότερο) των παιδιών που διαθέτει.

Είναι βέβαια λυπηρό το γεγονός να ενθουσιάζονται οι επισκέπτες του (ξένοι και Έλληνες) από το θαυμάσιο αυτό μέρος εμείς οι ίδιοι να υστερούμε στην ανάπτυξη όλης της περιοχής του Ανατολικού Ζαγορίου και κατ' επέκταση και όλου του Ζαγορίου, που σημειωτέον χρειάζεται συνολική αντιμετώπιση και όχι αποσπασματική ή περιστασιακή και ανάλογη με τις ορέξεις ενός εκάστου παράγοντα. (Στην καταγραφή των αιτημάτων αυτών έλαβα υπόψη την υπάρχουσα κατάσταση, το υπάρχον ασφαλτοστρωμένο οδικό δίκτυο, τις τηλεπικοινωνίες, την παραγωγή, τα δάση κ.λ.π.).

Καταλήγοντας θα ήθελα να τονίσω ότι να υπενθυμίσω ότι μια από τις αιτίες, αν όχι η κυριότερη (και γι' αυτό γράφονται τα παραπάνω), που η περιοχή μας βρίσκεται σ' αυτή την κατάσταση είναι οι πόλεμοι που ξεκίνησαν με ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΕΥΘΥΝΕΣ. Πιστεύω λοιπόν ότι ήρθε η ώρα να ζητήσουμε την αποκατάσταση των ζημιών, που έγιναν, με ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΧΡΗΜΑΤΑ, γιατί οι ΠΡΩΤΟΙ που τα ΔΙΚΑΙΟΥΜΑΣΤΕ βρίσκουμε εμείς. (Με την προϋπόθεση φυσικά να το θυμίσουμε εκεί που πρέπει και μάλιστα ΓΡΗΓΟΡΑ).

Επειδή υπό την πίεση του χρόνου υπάρχει περίπτωση να αγνοήθηκε κάτι σημαντικό, με χαρά μου θα δώ να γίνονται και άλλες προτάσεις, καθώς συνόχως μου είναι η έγκαιρη παρέμβαση και η καλύτερη αντιμετώπιση του ζητήματος.

Γιάννινα 3-4-1993
ΜΗΤΣΙΜΑΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ
Δάσκαλος
Κοινοτικός Σύμβουλος

Η μελέτη που έγινε με τη φροντίδα του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας και φέρνει τον τίτλο «Μελέτη Οικολογική - Χωροταξική Χαρακτηριστικών Οικοσυστημάτων Ορεινών Όγκων Βόρειας Πίνδου», αποτελεί ένα εξαιρετικής ποιότητας έργο, που αποσκοπεί στη διάσωση, διατήρηση, αποκατάσταση και ανάπτυξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής μελέτης, μέσα στην οποία περιλαμβάνεται και ολόκληρο το Ζαγόρι. Η συστηματική έρευνα και η συνολική αντιμετώπιση των προβλημάτων της περιοχής μελέτης, (που ενώ έχει όλα τα κοινά χαρακτηριστικά των ορεινών περιοχών της Ελλάδας, διαθέτει και μια ιδιαιτερότητα μοναδική — αυτή που ελκύει και τους μελετητές) μαζί με τις αξιοσημείωτες προτάσεις τη κάνει τη μελέτη να αποκτά σπουδαία σημασία, που κάθε άλλη ερευνητική ή και οποιασδήποτε φύσεως προσπάθεια είναι υποχρεωμένη να (τη) λάβει σοβαρά υπόψη της.

Όμως ανεξάρτητα από τη μεγάλη αξία της μελέτης, δεν παύει αυτή ν' αποτελεί θεώρηση αν όχι αποκλειστική κατά κύριο όμως λόγο, από την πλευρά της Οικολογίας, παρ' όλη την ευρύτητα που δίνει σ' αυτή (λ.χ. δεν ασχολείται με το υπέδαφος της περιοχής και τούτο, ίσως, γιατί ήταν δυνατό να οδηγηθεί σε συμπεράσματα που βρίσκονται έξω από τους στόχους της).

Ως εκ τούτου είναι δυνατόν να υπάρχουν —και υπάρχουν— και άλλες απόψεις προσεγγίσης του προβλήματος, χωρίς ωστόσο οι απόψεις αυτές να στοχεύουν σε τελείως διαφορετικό σκοπό, (αντίθετα, στα περισσότερα επιμέρους θέματα οι στόχοι τους να συμπίπτουν), αλλά να συμπληρώνουν ή περισσότερο να επεκτείνουν τις προτάσεις της μελέτης.

Μια τέτοια άποψη είναι αυτή των κατοίκων της περιοχής (και των καταγόμενων απ' αυτή), των Ζαγορίσιων, των ανθρώπων δηλαδή εκείνων που ζώντας μέσα στο συγκεκριμένο χώρο κατόρθωσαν να διατηρήσουν τη φυσική του μορφή σχεδόν αλώβητη και να δημιουργήσουν με την ευαισθησία και τη συμπεριφορά τους ένα ανθρωπογενές περιβάλλον απόλυτα ταιριαστό με το φυσικό, που οι πάντες, όχι μόνο αναγνωρίζουν, αλλά και αγωνίζονται για τη διατήρησή του. Την άποψη αυτή, έρχονται να διατυπώσουν οι εκπρόσωποι των Ζαγορίσιων μέσω των Ο.Τ.Α. καθέναν από την οπτική γωνία της Κοινότητάς του. Ασφαλώς (η άποψη) δεν θεμελιώνεται σε κάποια επιστημονική διερεύνηση, είναι όμως προϊόν εμπειρίας και διαβίωσης μέσα στο χώρο του Ζαγορίου.

Όσον αφορά στην πορεία της, ακολουθεί τη σειρά της μελέτης, δηλαδή την κατά ζώνες, με τη διαφορά ότι οι διαπιστώσεις και κύρια οι προτάσεις της γίνονται συχνά πολύ συγκεκριμένες. Εκείνο όμως που μπο-

BYRONA BARZOKA

ΠΡΟΣ: Τον Αναπτυξιακό Σύνδεσμο Κεντρικού και Δυτικού Ζαγορίου ΘΕΜΑ: Απόψεις - προτάσεις με αφορμή τη μελέτη του Μουσείου Γουλανδρή

Τέλος οι προτάσεις της αδιαφορούν για το υφιστάμενο νομικό καθεστώς και σε κάποια σημεία έρχονται σε αντίθεση με αυτό — πράγμα που σημαίνει ότι υπονοεί και την τροποποίηση ή και την ανατροπή του. Και δεν αναφέρονται μόνο στο χώρο της Κοινότητάς ή του Αναπτυξιακού Συνδέσμου, αλλά πολλές φορές υπερβαίνουν τα όριά τους. Είναι δε σύντομες και περιληπτικές. Επειδή όμως προέρχονται από ένα πρώτο κοίταγμα της μελέτης —επειγόμενα σε τις καταθέσουμε στο Σύνδεσμο— είναι πιθανό να παρουσιάσουν κάποια ελαττώματα — οπωσδήποτε δε στην έκφραση.

1) Υπόψη μας έχουμε μόνο το τμήμα: «Προτάσεις προστασίας - Διαχείρισης».

2) Ζώνη Α' (απόλυτης προστασίας).

1) Κτηνοτροφία: Να επιτρέπεται ελεγχόμενη η βόσκηση περιορισμένου αριθμού ζώων.

α) Βάλεα-Κάλντα: πρόβατα.
β) Βίκος: Γίδια - μοσχάρια (πρόβλημα κτηνοτρόφων Βιτοικού και λοιπόν πέριξ Κοινοτήτων).

γ) Τύμφη (θερινές βοσκές): Πρόβατα μόνο — απαγόρευση βόσκησης μεγάλων ζώων. Η βόσκηση σε αριθμό ίσο με τα 3/4 της αναγνωρισμένης βοσκοικονότητας. Η διατήρηση μικρής κτηνοτροφίας θα συμβάλλει και στη διάσωση των σαρκοβόρων άγριων ζώων, τριχωτών και πτερωτών.

2) Κυνήγι: Να επιτρέπεται μόνο της πέδικας και του λαγού **ελεγχόμενο** και για σύντομα χρονικά διαστήματα (1-2 μήνες το χρόνο). Προηγούμενως θα πρέπει να απαγορευτεί τελείως για 3 τουλάχιστον χρόνια η φυσική αναπαραγωγή του θηράματος.

3) Αλιεία: Όπως το κυνήγι και μόνο με απλά μέσα (αγκίστρι), για μεγαλύτερο όμως χρονικό διάστημα.

Σημείωση: Το κυνήγι και η αλιεία και για λόγους τουριστικούς.
1α) Άλλες προτάσεις για τη ζώνη Α'.

1) Η **ένανρξη βόσκησης** στις θερινές βοσκές να γίνεται σε ορισμένη ημερομηνία, που θα καθορίζεται κάθε χρόνο από τον αρμόδιο φορέα (διοίκησης - διαχείρισης). Τούτο για να μην εισέρχονται τα ποίμνια, πριν φθάσει το χόρτο στο κατάλληλο για βόσκηση μέγεθος.

2) Ο **καθορισμός των ορίων** της Ζώνης Α, ιδίως στην περιοχή της Τύμφης, να γίνει με τη σύμφωνη γνώμη των Κοινοτήτων, που έχουν εκεί ιδιοκτησίες (κυρίως βοσκοτόπους) και ξεχωριστά της Κοινότητας Βρυ-

σχωρίου.
3) **Να μελετηθεί και να εκτιμηθεί** πάλι η δυνατότητα (και καταλληλότητα) ίδρυσης Χιονοδρομικού Κέντρου στη Γκαμήλα. Η αρνητική γνώμη της μελέτης είναι συντομότερη χωρίς αναλυτική αιτιολόγηση (σελ. 51).

4) **Οι Κοινότητες που θα χάσουν** τις ιδιοκτησίες τους (και τις προσόδους τους απ' αυτές) να αποζημιωθούν με την παραχώρηση δημόσιου δάσους.

5) **Ερώτημα:** Τελικά μήπως τό 'χουμε παρακάνει με την (υπέρ)προστασία της αρκούδας;

II **Ζώνες Β' (γενικού φυσικού αποθέματος) και Γ' (προστασίας).** Οι ζώνες αυτές (ιδίως η Γ') είναι ο χώρος μέσα στον οποίο εκδηλώνεται κυρίως η ανθρώπινη δραστηριότητα και μέσα σ' αυτές βρίσκονται οι οικισμοί (που κατά τη μελέτη αποτελούν χωριστή ζώνη - τη Δ'). Για τους λόγους αυτούς **θεωρούμε απαραίτητο να γίνουν ρυθμίσεις τέτοιες** ώστε και η φύση να προστατευθεί και η απασχόληση των κατοίκων να ασκείται ανεμπόδιστα και δημιουργικά.

Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις είναι:

Α) Ο **καθορισμός ζωνών (ή περιοχών)** μέσα στο χώρο της κάθε κοινότητας. Ολοκλήρωση η περιοχή κάθε Κοινότητας να διαιρεθεί σε τρεις (τουλάχιστον) ζώνες: τη **δασική**, την **γεωργική** και την **κτηνοτροφική**.

1) Η **δασική ζώνη** θα περιλαμβάνει όλη την περιοχή, που ήταν δασωμένη το 1927, καθώς και χώρους (π.χ. γυμνές ράχες) που δεν προσφέρονται για άλλη χρήση (π.χ. βόσκηση), για να αναδασωθούν.

Στη ζώνη αυτή θα απαγορευτεί κάθε αλλαγή χρήσης. Θα επιτρέπεται μόνο και πάντοτε ελεγχόμενη η βόσκηση ζώων. Με την αναδάσωση μπορεί (και πρέπει) να γίνουν, όπου το μέρος είναι πρόσφορο, καρυδιές και καστανώνες κλπ., για μεγαλύτερο έσοδο των κατοίκων και των Κοινοτήτων.

Τα δάση αυτά, που πολλά ανήκουν σήμερα στο Δημόσιο, να **παραχωρηθούν στις Κοινότητες** και να αναγνωριστούν οι ατομικές ιδιοκτησίες μέσα σ' αυτά με **απλά αποδεικτικά μέσα** (μαρτυρίες, τοπωνύμια, δείγματα προηγούμενης δραστηριότητας κλπ.), εφόσον οι ιδιοκτήτες έκαναν κάποια χρήση τους στο παρελθόν. Κάθε ιδιοκτήτης (Κοινότητα - πρόσωπο) θα είναι υποχρεωμένος να διαθέτει ένα σοβαρό ποσοστό (15-20%) από τις προσόδους του από το δάσος για τη βελτίωσή του (Ειδικός λογαριασμός κατά Κοινότητα). Κάθε επέμβαση μέσα στη δασική ζώνη θα γίνεται με τις **υποδείξεις** και την **άδεια της Δασικής Υπηρεσίας**. Ετσι και το δάσος θα προστατευθεί (γιατί θα υπάρχουν άμεσα ενδιαφερόμενοι που θα το φροντίζουν) και θα ληξει οριστικά το θέμα των ιδιοκτησιών, που ταλαιπωρεί του κατοίκους γενικά των ορεινών περιοχών από την Απελευθέρωση (1913).

Β) Η **Σύνταξη Κτηματολογίου** (προβλέπεται και από τη μελέτη). Μέχρις ότου συνταχθεί επίσημο κτηματολόγιο (που για τα ελληνικά δεδομένα θα αργήσει πολύ ακόμη), να **συνταχθεί προσωρινό** με φροντίδα και ευθύνη κάθε Κοινότητας, με βάση τις δηλώσεις των ιδιοκτητών και με όποια αποδεικτικά στοιχεία (και τα απλούστερα ακόμη, μαρτυρίες κλπ.) διαθέτουν, που θα συνοδεύονται από πρόχειρα σκαριφήματα κι όχι κανονικά τοπογραφικά σχεδιαγράμματα. Όλα αυτά θα επαληθεύονται από έρευνες των Κοινοτικών Συμβουλίων.

Το πρόχειρο και προσωρινό αυτό κτηματολόγιο να ισχύει μέχρι τη σύνταξη κανονικού.

Όποια Κοινότητα μπορεί με δικά της έξοδα (και των ιδιοκτητών) να προχωρήσει στη σύνταξη επίσημου κτηματολογίου να έχει το δικαίωμα να το κάνει.

(Συνεχίζεται)

ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Συνέχεια από την 3η σελίδα

Επίσης εκτιμάται ότι οι δασεργάτες είναι απαραίτητο να επιμορφώνονται πάνω στις σύγχρονους μεθόδους υλοτομίας με στόχο τόσο την πρόληψη ατυχημάτων όσο και στην πραγματική και ορθολογική εκμετάλλευση των δασών.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το Ζαγόρι λόγω της γεωγραφικής του απομόνωσης αλλά και εκ της μικρής μέριμνας της πολιτείας θεωρείται ως η περιοχή που χαρακτηρίζεται από μεγάλα και ποικίλα προβλήματα. Σύμφωνα με τα πιο πάνω στοιχεία το Ζαγόρι διαθέτει όλες εξ αντικειμένου τις δυνατότητες και τις προϋποθέσεις να αποτελέσει σημαντικό Αναπτυξιακό κέντρο σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Γι' αυτό με στόχο την ανάπτυξη του απαιτείται η ένταξη του σε έργα γενικής και ειδικής υποδομής ώστε να καταστεί δυνατό να παίξει το ρόλο που πραγματικά δικαιούται στον Ελληνικό χώρο στον οικονομικό και πολιτιστικό τομέα.

Η δημιουργία των δύο Αναπτυξιακών Συνδέσμων που συστήθηκαν πρόσφατα και των οποίων άρχισε η δράση

των και εκπροσωπούν το σύνολο των κοινοτήτων του Ζαγορίου στοχεύει προς την κατεύθυνση του συντονισμού των προσπαθειών για την ένταξη της περιοχής —με στόχο την ορθολογική αξιοποίηση των αναπτυξιακών της δυνατοτήτων— σε εθνικά και κοινοτικά προγράμματα και ιδιαίτερα στο δεύτερο πακέτο Ντελέρ.

Όμως δεν αρκεί μόνο η κρατική ενίσχυση και ο προγραμματισμός αλλά πρέπει οι ίδιοι οι κάτοικοι και οι φορείς της περιοχής να συμβάλλουν σ' αυτή την προσπάθεια των Συνδέσμων ενεργοποιούμενοι και συμμετέχοντες στα διάφορα όργανα.

Η ανάπτυξη αυτή δεν πρέπει να αρνείται αλλά απεναντίας να σέβεται και να αξιοποιεί με το καλύτερο τρόπο την πολιτιστική κληρονομιά και παράδοση συνεκτιμώντας πάντοτε τις εξελίξεις του σύγχρονου πολιτισμού και της τεχνολογίας.

Γ. ΣΟΥΚΟΥΒΕΛΟΣ
Αντιπρόεδρος της Κοινότητας Σκαμνελίου, Αντιπρόεδρος του Αναπτυξιακού Συνδέσμου Κεντρικού και Δυτικού Ζαγορίου, Υπάλληλος Τραπεζής της ΕΤΒΑ Κατάστημα Ηλείου

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ (Μονοδενδρίτες χορηγοί και αγωνιστές)

«Το Ζαγόρι με την πέννα και το Σούλι με την πάλα μου ματώνουν την καρδιά», έλεγε σε στενούς συνεργάτες του ο Αλή Πασάς για τις δυο αυτές περιοχές, που του στέκονταν εμπόδιο στα παρανοϊκά σχέδιά του. Και είναι τα λόγια αυτά η επιβεβαίωση για την πολύτιμη προσφορά των Ζαγορίσιων προς την πατρίδα κατά τους χαλεπούς εκείνους χρόνους, μια προσφορά, που εκδηλώθηκε με ποικίλους τρόπους και μεγάλες θυσίες.

Οι Σταυραϊτοί του Σουλίου με τα πολεμικά τους ανδραγαθήματα και οι Καλαμαράδες Ζαγορίσιοι με τη διπλωματία τους είχαν γίνει πραγματικά ο εφιάλτης του τυράννου. Ο ρόλος των Ζαγορίσιων στον αγώνα του '21 ένεκα της πολυσχιδούς μόρφωσής τους, του πλούτου και της ικανότητάς τους, τοποθετημένοι σε καίρια πόστα των δημοσίων σχέσεων του κατακτητού, ήταν καθοριστικός. Αφενείς ήρωες οι περισσότεροι, δημιούργησαν μέσα από δυσκολίες και επικίνδυνες πολλές φορές διαδικασίες το κατάλληλο κλίμα για την αφύπνιση των υπόδουλων συμπατριωτών τους, επιτυγχάνοντας έτσι κάποια «ορθολογικότερη διοίκηση» από μέρους των κατακτητών.

Τρανή απόδειξη εξ άλλου, για τη δραστηριότητα των Ζαγορίσιων στη μακραίωνη περίοδο της σκλαβιάς, είναι και το γεγονός, ότι το Ζαγόρι απολάμβανε ιδιαίτερων προνομίων, πράγμα που δεν συνέβαινε σε άλλες περιοχές.

Δεν έχουν περάσει πολλές μέρες, που το Έθνος μας σύσσωμο γιόρτασε το μεγαλειώδες γεγονός του ξεσηκωμού του το 1821, το οποίο ύστερα από ένα τίτλιο αγώνα απόκτησε τη λευτεριά του.

«Όταν πανηγυρίζουμε την απελευθέρωσή μας χρέος έχουμε να ευλογούμε εκείνους που μας την χάρισαν». Οφείλουμε λοιπόν κι εμείς να προσφέρουμε σήμερα λίγη τιμή κι ευγνωμοσύνη στους υπεράξιους γόνους ενός μικρού χωριού — κομμάτι αναπόσπαστο της περιοχής του Ζαγορίου — το Μονοδένδρι, που η συμβολή τους στον αγώνα του '21 ήταν πολύ μεγάλη και πολύμορφη.

Προτού ακόμα σημάνει το εγερτήριο σάλπισμα της 25ης Μαρτίου του 1821, Μονοδενδρίτες με πρώτο το Μάνθο Ριζάρη οργανώνονται στη Φιλική Εταιρεία και μαζί με άλλους συμπατριώτες δουλεύουν για την επιτυχία των σκοπών της εταιρείας. Μέσα από δύσκολες διαδικασίες και μυστικές

ενέργειες προσπαθούσαν να προσηλυτίσουν στους κόλπους της Φιλικής Εταιρείας όλους τους σημαντικότερους Έλληνες μέσα και έξω από την Ελλάδα και να γίνουν γενναίοι χορηγοί στο κοινό ταμείο του αγώνα. Ας δούμε στη συνέχεια την προσφορά «ενός εκάστου» χωριστά, κάνοντας την αρχή από το μεγάλο χορηγό της Επανάστασης Μάνθο Ριζάρη.

1) Ο Μάνθος Ριζάρης υπήρξε από τα πρώτα ιδρυτικά μέλη της Φιλικής Εταιρείας και ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα με σύνεση και περισσή προθυμία, η οποία αναγνωρίστηκε απ' όλους ώστε δίκαια έλαβε το συνηθηματικό όνομα «Πρόθυμος».

Διαμένοντας στη Μόσχα, όπου και οι εμπορικές του επιχειρήσεις, το πατριωτικό έργο του Μάνθου Ριζάρη απόκτησε ιδιαίτερη σημασία, γιατί του παρέχονταν έτσι η δυνατότητα να κινείται ελεύθερα, τόσο μέσα στη Ρωσία όσο και στις άλλες παραδουνάβιες χώρες, να αλληλογραφεί με πολλούς πατριώτες στην Ελλάδα και στην Κωνσταντινούπολη και να στέλνει χρήματα για δήθεν εμπορικές συναλλαγές χωρίς να δημιουργεί υποψίες στην εχθρική προπαγάνδα, που καιροφυλακτούσε.

Οι Φίλικοι, οι οποίοι διέμεναν στην Κωνσταντινούπολη όλες τις επιστολές τους τις έστελναν στο Μάνθο Ριζάρη για τα περαιτέρω.

Έτσι ο εμπορικός οίκος του Ριζάρη στη Μόσχα γίνεται το κέντρο του απόδημου Ελληνισμού απ' όπου καθοδηγούται όλες οι μυστικές ενέργειες, η κατήχηση και ο προσηλυτισμός των πατριωτών και διακινούνται σπουδαία χρηματικά ποσά για τις ανάγκες του αγώνα.

Ο ίδιος για την εξυπηρέτηση των στόχων της Φιλικής Εταιρείας δεν φειδεται κόπων και χρημάτων και περιοδεύει σε διάφορα μέρη Πετρούπολη 1819, Νίζνα 1820, Κιονόβι Βουκουρεστί και αλλαχού, όπου έρχεται σε επαφή με επιφανείς Έλληνες και ξένους ενισχυόντας την ιδέα για την απελευθέρωση του Έθνους.

Τον συνέδεε στενή φιλία με τον Αλέξανδρο Υψηλάντη και αυτό αποδεικνύεται από μία επιστολή του Υψηλάντη προς το Μάνθο Ριζάρη το Σεβρίο του 1820.

«Οδυσσός τη 1 Σεπτεμβρίου 1820

Κύριε Μάνθο Ριζάρη, Μόλις σήμερα εγύρον ευκαιρίαν δια να αποκριθώ εις το δια του Ξάνθου περιπερηθό μοι γράμμα της. Πλην εξεύρω ότι δεν κακίωνει

ο αγαπητός Μάνθος επειδή και γνωρίζει καλώς το πόσον είμαι ενασχολημένος. Ελπίζω να μην αμφιβάλλει παντελώς ότι η προς αυτήν φιλία μου είναι στερεά και ειλικρινής (.....).

Και παρακαλώ να με ενθυμήσθε και εγώ σας ασπάζομαι αδελφικώς και ειμί.

Όλος πρόθυμος
Αλέξανδρος Υψηλάντης».

Πέρα από την πλούσια δράση του ως Φιλικού ο Μάνθος Ριζάρης υπήρξε ένας από τους κυριότερους χορηγούς του αγώνα. Στις 7 Ιουλίου 1820 η αδελφότητα Ριζαρών χορήγησε 30 χιλιάδες ρούβλια στον Αλέξανδρο Υψηλάντη για τις πρώτες ανάγκες, που αντιμετώπιζε η Φιλική Εταιρεία. Επίσης άλλες 8 χιλιάδες ρούβλια χορήγησε στον Νικόλαο Παξιμάδη για τροφοδοσία των αγωνιστών.

(αποδεικτικό Αλεξάνδρου Υψηλάντη από 7/7/1820).

«Έλαβα ο υποφαινόμενος παρά του φιλογενεστάτου Μάνθου και Γεωργίου Ριζαρήδων, δια λογαριασμών της Φιλικής Εταιρείας, εις ασχινάσιες του βασιλικού βάγκου τριάντα χιλιάδες, τα οποία εις μονάδαν τρέχουσιν εκπληρούν τριάντα δύο χιλιάδες και τετρακόσια, τα οποία ευνοούντα δάνεια εις βοήθεια των επιχειρήσεων δια την ελευθερίαν του Έθνους μας...».

Εν Μόσχα την 7 Ιουλ. 1820
(Τ.Σ.) Αλ. Υψηλάντης

Άλλο αποδεικτικό για προσφορά του Μ. Ριζάρη:

«Μαρτυρούμεν οι κάτωθεν, ότι εκ των αυτών δώδεκα χιλιάδων ρουβλίων επρόσφεραν... Ριζάρης ρούβλια πέντε χιλιάδες».

Ν. Παξιμάδης
Α. Κομζόπουλος.

Για τη μεγάλη του αυτή προσφορά προς το δουλωμένο Γένος ο Μάνθος ανακηρύχτηκε από τη Φιλική Εταιρεία «Μέγας Ευεργέτης». Δυστυχώς όμως αυτός ο φλογερός πατριώτης δεν ευτύχησε να δει ελεύθερη την ποθητή του πατρίδα γιατί το 1824 πέθανε.

2) Ο αδελφός του Γεώργιος Ριζάρης συνέχισε το θεάρεστο έργο του αδελφού του, μυημένος και αυτός στη Φιλική Εταιρεία, με γενναίες χορηγίες για τη στήριξη των προσπαθειών των πρωταγωνιστών στην απελευθέρωση του Γένους.

Και μετά την κήρυξη της Επανάστασης το 1821 ο Γεώργιος Ριζάρης απέστειλε «εις βοήθειαν της κοινής πατρίδος της Ελλάδος» τρεις χιλιάδες ρούβλια.

(Αποδεικτικόν Ν. Παξιμάδη από 2-4-1821)

«Αποδεικτικόν της ληφθείσης αυτοπροαίρετου συνεισφοράς του πατριώτου Έλληνος κ. Γεωργίου Ριζάρη εις ασχινάσιες του βασιλικού βάγκου ρούβλια τρεις χιλιάδες να σταλθώσι δια των εν Οδησώ εφόρων εις βοήθειαν ημών τριδος της Ελλάδος».

Μόσχα τη 2 Απριλίου 1821

Ν. Παξιμάδης

Μ. Ευδός

Ιω. Μπούμπας

Μιχ. Αγγέλου

Το ύψος του συνολικού ποσού που διέθεσαν για τις ανάγκες του αγώνα οι δύο μεγάλοι Ευεργέτες σαν δάνειο βέβαια, που ποτέ δε αναζητήθηκε, ανέρχεται σε 50.500 ρούβλια. Το ποσό αυτό αναφέρεται σαν επίσημο. Οι μυστικές όμως ανεπίσημες προσφορές ουδέποτε υπολογίστηκαν. Ακόμα δεν αναφέρονται οι χορηγίες για τις πολλές εκδόσεις σε συνεργασία με τον Αδαμάντιο Κοραή, που συνέβαλαν τα μέγιστα στον πνευματικό φωτισμό του Έθνους. Αλλά και η ίδρυση και λειτουργία της Ριζαρή Εκκλησίας. Σχολής μήπως δεν είναι μέγα εθνικό έργο; Δίκαια αναφέρονται οι αδελφοί Ριζάρη Μανώλη και Εθνικοί Ευεργέτες.

Και ο κατάλογος των Μονοδενδριτών, που πρόσφεραν στην υπόθεση της Εθνεγερσίας συνεχίζεται με τον Αναστάσιο Κόνιαρη.

3) Ο Αναστάσιος Κόνιαρης ξιδήμενος στην Κων/λη, όπου ασκούσε το επάγγελμα του εμπόρου μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία κατά το έτος 1818 από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη. Ασχολήθηκε με τη γεωργία και τη μελισσοκομία. Είχε μεγάλη περιουσία και ήταν πολύ αγαπητός στους συμπατριώτες του. Είχε μεγάλη επιρροή στην περιοχή και ήταν πολύ αγαπητός στους συμπατριώτες του. Είχε μεγάλη επιρροή στην περιοχή και ήταν πολύ αγαπητός στους συμπατριώτες του.

Και ο κατάλογος των Μονοδενδριτών, που πρόσφεραν στην υπόθεση της Εθνεγερσίας συνεχίζεται με τον Αναστάσιο Κόνιαρη.

5) Ιωάννης ή Γιάγκος Μίσος: Ο ευκλής αυτός γόνος του Μονοδενδρίου από τη μεγάλη οικογένεια των Μισιών, γεννήθηκε γύρω στα 1790 στην Κωνσταντινούπολη, όπου πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Έλαβε πλατιά μόρφωση και αργότερα σπούδασε στο Βουκουρεστί ανώτατες επιστήμες. Εκεί τον βρήκε η Επανάσταση του '21. Από γρηγορότερα είχε γίνει μέλος της Φιλικής Εταιρείας και πήρε ενεργό μέρος στα πρώτα επαναστατικά κινήματα στις παραδουνάβιες χώρες.

Κατόπι κατέβηκε στην αγωνιζόμενη Ελλάδα και συνέδραμε τον αγώνα σαν πολιτικό πρόσωπο. Μετά το τέλος του αγώνα επισκέφτηκε την Ηπειρο για να συμβάλει στην απελευθέρωση κι αυτής της περιοχής με την οποία τον συνέδεε πολύ στενά η καταγωγή του. Όμως ο πρόωρος θάνατός του ανέκοψε κάθε δραστηριότητά του

στην Κέρκυρα από τη Στερεά Ελλάδα και το Μεσολόγγι. Είχε πάντα, από την αρχή της συστράτευσής του στον αγώνα για την απελευθέρωση του Γένους, την οικονομική ευθύνη αντιμετωπίζοντας πολλές φορές από δικά του χρήματα ορισμένες δαπάνες. Μπορεί να μην αγωνίστηκε με τα όπλα αλλά σ' όλη του τη ζωή δεν έπαυσε να ενισχύει και να στηρίζει τον αγώνα του Έθνους με γενναίες χορηγίες.

Άλλος ένας Μονοδενδρίτης, που υπήρξε καλός ενισχυτής της Φιλικής Εταιρείας ήταν ο Χριστόδουλος Κόνιαρης.

4) Ο Χριστόδουλος Κόνιαρης ταξιδεύοντας στη Νεάπολη της Ιταλίας μετερχόμενος κι αυτός το επάγγελμα του εμπόρου, στο οποίο διέπρεψε.

Από τα πρώτα χρόνια, που ιδρύθηκε η Φιλική Εταιρεία, μυήθηκε σ' αυτήν από τον πατριώτη Αριστ. Παππά και πρόσφερε σημαντικά ποσά για την επίτευξη των στόχων της Εταιρείας. Ακόμα με χρήματά του ενίσχυσε πολλούς ομογενείς, οι οποίοι παρουσίαζαν δραστηριότητα για την προετοιμασία της εξέγερσης των υπόδουλων συμπατριωτών τους.

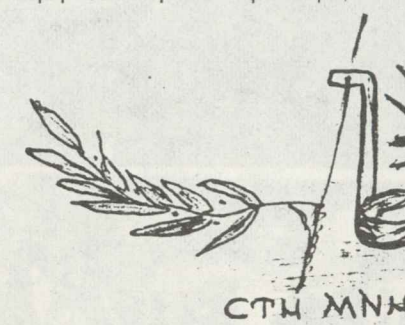
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Με το ίδιο όνομα Χριστόδουλος Κόνιαρης αλλά του Ιωάννου, αναφέρεται και άλλος Μονοδενδρίτης, έμπορος στο Ισμαήλιον της Βεσσαραβίας, (ένα από τα αξιολογότερα κέντρα δράσης της Φιλικής Εταιρείας) που με διαθήκη του το έτος 1815 αφήκε σημαντικά χρηματικά ποσά για την ιδιαίτερη του πατρίδα. Ασφαλώς ο καλός αυτός πατριώτης δεν θα παρέλειπε να ενισχύσει και τη Φιλική Εταιρεία. Όμως ανήκε στην περίπτωση των αφανών εκείνων ξενιτεμένων συμπατριωτών μας, που η προσφορά τους δεν γράφτηκε ποτέ.

5) Ιωάννης ή Γιάγκος Μίσος: Ο ευκλής αυτός γόνος του Μονοδενδρίου από τη μεγάλη οικογένεια των Μισιών, γεννήθηκε γύρω στα 1790 στην Κωνσταντινούπολη, όπου πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Έλαβε πλατιά μόρφωση και αργότερα σπούδασε στο Βουκουρεστί ανώτατες επιστήμες. Εκεί τον βρήκε η Επανάσταση του '21. Από γρηγορότερα είχε γίνει μέλος της Φιλικής Εταιρείας και πήρε ενεργό μέρος στα πρώτα επαναστατικά κινήματα στις παραδουνάβιες χώρες.

Κατόπι κατέβηκε στην αγωνιζόμενη Ελλάδα και συνέδραμε τον αγώνα σαν πολιτικό πρόσωπο. Μετά το τέλος του αγώνα επισκέφτηκε την Ηπειρο για να συμβάλει στην απελευθέρωση κι αυτής της περιοχής με την οποία τον συνέδεε πολύ στενά η καταγωγή του. Όμως ο πρόωρος θάνατός του ανέκοψε κάθε δραστηριότητά του

και στέργισε την πατρίδα από ένα υπεράξιο πατριώτη.

6) Ιωάννου Ανδρέας. Πρώτος της οικογένειας Ιωάννου, που βρέθηκε καταδιωγμένος από την ιδιαιτερή του πατρίδα στην Πάτρα, ανέ-

πτυξε πολύπλευρη δράση. Ασκούσε το επάγγελμα του εμπόρου και μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία. Με την επανάσταση βρέθηκε επικεφαλής μικρού σώματος και έλαβε μέρος σε πολλές μάχες στην Πάτρα, Τρίπολη, Κόρινθο και στα Δερβενάκια. Όταν ο Ιμπραήμ κατέλαβε την Πελοπόννησο ο Ανδρέας Ιωάννου αναγκάστηκε να καταφύγει στο Μεσολόγγι. Τον Ιανουάριο του 1826 κατά τη μεγάλη και ηρωική έξοδο έπεσε σε ενέδρα των Τουρκαλβανών και ύστερα από απεγνωσμένο αγώνα στήθος με στήθος με τον εχθρό, έπεσε ηρωικά στο πεδίο της τιμής με όλο του το ασκέρ.

7) Ιωάννου Αναστάσιος. Γιος του Ανδρέα Ιωάννου. Γεννήθηκε στο Μονοδένδρι όπως και οι λοιποί συγγενείς του και αναφέρεται ως μαθητής του Αθανασίου Ψαλίδα. Ταξιδεύτηκε στη Ρουμανία και ασχολήθηκε με το εμπόριο στην πόλη Ιάσιο. Με την έκρηξη της επανάστασης στις παραδουνάβιες χώρες πολέμησε στη Μολδαβία και κατόπι κατέβηκε στην Ελλάδα, όπου κατατάχτηκε στο τακτικό σώμα του Ροδίου. Όταν αργότερα οργανώθηκε ο τακτικός στρατός από το Φαβιέρο προσλήφτηκε στο σώμα αυτό σαν αξιωματικός. Εφάρμοζε μέχρι και το βαθμό του λοχαγού. Έλαβε μέρος στην εκστρατεία της Καρύστου, στην οποία και πληγώθηκε. Το Δεκέμβριο του 1826 με μια παράτολμη ενέργεια του κατόρθωσε να εισέλθει στην Ακρόπολη «κομίζων σακκίδιον πυρίτιδος». Με την παρουσία και την τόλμη, που τον διέκρινε, έσωσε από βέβαιο κίνδυνο δυο φορές τον Φαβιέρο, όταν απειλήθηκε η ζωή του κατά τις αψιμαχίες στην Ακρόπολη. Για τη δράση του αυτή όταν η Ελλάδα έγινε κράτος τιμήθηκε με το «αργυρούν αριστείον» και το «παράσημον του Σωτήρος».

8) Ιωάννου Κωνσταντίνος: Μονοδενδρίτης κι αυτός, που ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα στη διάρκεια του αγώνα του 1821 και διακρίθηκε για την ανδραγαθεία του. Δεν είναι εξακριβωμένο αλλά πιθανότατα να προέρχεται και ο Κων/τίνος Ιωάννου από την ίδια οικογένεια.

9) Ιωάννου Δημήτριος. Τελευταίος της οικογένειας Ιωάννου στενός συγγενής του αγωνιστή Ανδρέα Ιωάννου αναφέρεται στα επίσημα κατάστιχα του αγώνα ο Δημήτριος Ιωάννου, ο οποίος είχε συμπεριληφθεί στο μικρό σώμα που είχε οργανώσει ο θεός του Ανδρέας στο Μεσολόγγι από μαχητές της ίδιας οικογένειας (από το ίδιο σόι). Υπήρξε γενναίος μαχητής και σκοτώθηκε από τα βόλια των αντιπάλων κατά την ηρωική έξοδο του Μεσολογγίου 1826.

Και ο Κων/τίνος Μπέλλος, που αναφέρεται σαν Ζαγορίσιος στον κατάλογο των αγωνιστών εκείνων στους οποίους η πατρίδα απένειμε σύνταξη για την πολύτιμη υπηρεσία τους στον αγώνα, πρέπει να θεωρείται Μονοδενδρίτης γιατί με το όνομα αυτό υπήρχε μεγάλη οικογένεια στο Μονοδένδρι τα παλιά χρόνια. Ερείπια του σπιτιού τους σώζονται και σήμερα. Επίσης στον Κώδικα της Κοινότητας Μονοδενδρίου αναφέρεται το όνομα Μπέλλος Στέφανος του Ιωάννου.

Στον «Νέο Κουβαρά» (Γ' τόμος 1966) αναγράφονται τα εξής: «Κωνσταντίνος Μπέλλος... υπηρέτησε την πατρίδα καθ' όλον σχεδόν τον αγώνα» και στο σχετικό πίνακα συντάξεων υπολογίζεται η υπηρεσία του τα «έτη Αγώνος διπλά 15 και 2 μήνες».

Αναφέρονται και άλλοι Μονοδενδρίτες, που κατέφυγαν στο Μεσολόγγι και που πρόσφεραν πολλά στον αγώνα για την Ελευθερία του Γένους, όπως πληροφορούμαστε από δημοσιεύματα εφημερίδων τον περασμένο αιώνα. «Παλιγγενεσία» 22 Ιουν. 1867 και «ΑΘΗΝΑ» 18 Αυγ. 1849.

α) Η οικογένεια Ζούγκου γονοί της οποίας ήταν ο Δημήτριος και ο Σπυρίδων από τους πρώτους μαχητές στην Επανάσταση του 1854, που έγινε για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας και Ηπείρου.

Κατά την επανάσταση επίσης της Κρήτης και άλλος από την οικογένεια Ζούγκου, ο Θεοφύλακτος, έλαβε ενεργό μέρος και πολέμησε στα πεδία των μαχών κάτω από τις διαταγές του οπλαρχηγού

κογένεια. Η πατρίδα για την πλούσια δράση του στην υπόθεση της απελευθέρωσης του Γένους, τιμήσε ιδιαίτερα τον Κων/τίνο Ιωάννου απονέμοντάς του το έτος 1836 το Αριστείον Ανδρείας.

8) Ιωάννου Δημήτριος. Τελευταίος της οικογένειας Ιωάννου στενός συγγενής του αγωνιστή Ανδρέα Ιωάννου αναφέρεται στα επίσημα κατάστιχα του αγώνα ο Δημήτριος Ιωάννου, ο οποίος είχε συμπεριληφθεί στο μικρό σώμα που είχε οργανώσει ο θεός του Ανδρέας στο Μεσολόγγι από μαχητές της ίδιας οικογένειας (από το ίδιο σόι). Υπήρξε γενναίος μαχητής και σκοτώθηκε από τα βόλια των αντιπάλων κατά την ηρωική έξοδο του Μεσολογγίου 1826.

Και ο Κων/τίνος Μπέλλος, που αναφέρεται σαν Ζαγορίσιος στον κατάλογο των αγωνιστών εκείνων στους οποίους η πατρίδα απένειμε σύνταξη για την πολύτιμη υπηρεσία τους στον αγώνα, πρέπει να θεωρείται Μονοδενδρίτης γιατί με το όνομα αυτό υπήρχε μεγάλη οικογένεια στο Μονοδένδρι τα παλιά χρόνια. Ερείπια του σπιτιού τους σώζονται και σήμερα. Επίσης στον Κώδικα της Κοινότητας Μονοδενδρίου αναφέρεται το όνομα Μπέλλος Στέφανος του Ιωάννου.

Στον «Νέο Κουβαρά» (Γ' τόμος 1966) αναγράφονται τα εξής: «Κωνσταντίνος Μπέλλος... υπηρέτησε την πατρίδα καθ' όλον σχεδόν τον αγώνα» και στο σχετικό πίνακα συντάξεων υπολογίζεται η υπηρεσία του τα «έτη Αγώνος διπλά 15 και 2 μήνες».

Αναφέρονται και άλλοι Μονοδενδρίτες, που κατέφυγαν στο Μεσολόγγι και που πρόσφεραν πολλά στον αγώνα για την Ελευθερία του Γένους, όπως πληροφορούμαστε από δημοσιεύματα εφημερίδων τον περασμένο αιώνα. «Παλιγγενεσία» 22 Ιουν. 1867 και «ΑΘΗΝΑ» 18 Αυγ. 1849.

α) Η οικογένεια Ζούγκου γονοί της οποίας ήταν ο Δημήτριος και ο Σπυρίδων από τους πρώτους μαχητές στην Επανάσταση του 1854, που έγινε για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας και Ηπείρου.

Κατά την επανάσταση επίσης της Κρήτης και άλλος από την οικογένεια Ζούγκου, ο Θεοφύλακτος, έλαβε ενεργό μέρος και πολέμησε στα πεδία των μαχών κάτω από τις διαταγές του οπλαρχηγού

«και το Έθνος των Ελλήνων θα σας έχει όσο να ζει αναμμένη τη λαμπάδα της βαθείας του ευγνωμοσύνης».

Κορωναίου.

β) Γεώργιος Σεμιτέλος: Τέλος ακόμα ένας Μονοδενδρίτης, που έδρασε κατά τα δύσκολα εκείνα χρόνια είναι ο Γεώργιος Σεμιτέλος. Υπήρξε φλογερός πατριώτης και μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία. Το έτος 1828 εγκαταστάθηκε στο Μεσολόγγι και ασχολήθηκε με το εμπόριο. Πρόσφερε πολλά στους δυστυχούντες συμπατριώτες του. «Εφρόνει μεγάλα, ήταν ευαίσθητος και γενναίος». Πέθανε στις 6 Αυγ. 1849.

Ασφαλώς δεν θα ήταν ολοκληρωμένος κατάλογος αυτός αν δεν προσθέταμε και μερικά άλλα ονόματα Μονοδενδριτών, που πολλά πρόσφεραν για την πατρίδα στην περίοδο εκείνη και τα οποία δεν αναφέρονται στα επίσημα κατάστιχα της Φιλικής Εταιρείας αλλά η συμβολή τους πρέπει να θεωρείται βέβαιη.

Προεξάρχουσα θέση κατέχει ο Ιερομόναχος Διονύσιος Παπαρούσης από τους άριστους διδασκάλους της διασποράς μεταλαμπάδεψε τις ιδέες του Αθανασίου Ψαλίδα, του οποίου ήταν μαθητής, στους Ελληνόπαιδες της Βλαχίας, της Βιέννης και της Τεργέστης και βοήθησε με τη διδασκαλία του να διατηρηθεί άσβεστη η φλόγα της Ελληνορθόδοξης Παιδείας και να φουντώσει ο έρωτας για τη σκλαβωμένη πατρίδα παράγοντες βασικοί, που συνέβαλαν να ανάψει από εκείνα ακριβώς τα μέρη (Παραδουνάβιες περιοχές) η θουαλίδα της Ελληνικής Επανάστασης.

Επίσης άλλοι Μονοδενδρίτες ταξιδεμένοι στη Ρουμανία υπάλληλοι σε ανώτερες δημόσιες θέσεις, όπως ο Στέργιος Τζίμας, έμποροι σαν τους Χατζή Αποστόλου Ιωάννου και Αλέξη Ιωάννου Ζούκη (Ιάσιο 1816-1819) διέθεσαν χρηματικά ποσά για την ανακούφιση διανοηθέντων συμπατριωτών τους στην σκλαβωμένη πατρίδα και μαζί με τους άλλους ταξιδεμένους Έλληνες κράτησαν ψηλά την ιδέα της φιλοπατρίας.

Ας είναι, η σύντομη αυτή αναφορά μας στους ευκλείς γόνους του Μονοδενδρίου, ένα ελάχιστο δείγμα τιμής και ευγνωμοσύνης, το ανάμνημα ενός ταπεινού κεριού στη μνήμη τους, που οδηγημένοι από τη συνείδηση του υπερτάτου χρέους προς την πατρίδα έσπευσαν με ανιδιοτελή πρόθεση, με άγιο ενθουσιασμό και με αληθινή αυτοπάρνηση να προσφέρουν τα πάντα για την απελευθέρωση, αποκατάσταση και το αληθινό μεγαλείο του Έθνους. Γι' αυτό κατά τον ποιητή

«και το Έθνος των Ελλήνων θα σας έχει όσο να ζει αναμμένη τη λαμπάδα της βαθείας του ευγνωμοσύνης».

ΣΑΒΒΑΣ Θ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Το Λαογραφικό Μουσείο του κ. Αγάπιου Τόλη θα ανεγερθεί με χρηματοδότηση του Υπουργείου Πολιτισμού

Έργο ζωής..... Μα και έργο αγάπης και μόχθου. Αυτό είναι το Λαογραφικό Μουσείο του Αγάπιου Τόλη, στους Κήπους Ζαγορίου, που επισκέφθηκε στις 20/3/1993 η υφυπουργός Πολιτισμού κ. Καλλιόπη Μπουρδάρα.

Η Υφυπουργός χαρακτήρισε το Μουσείο ιδιαίτερα σημαντικό και την προσπάθεια του κ. Τόλη «εθνική προσφορά», διαβεβαίωσε δε, ότι το κράτος θα επιβραβεύσει και θα συμπαρασταθεί υλικά και ηθικά, ώστε να διαφυλαχθεί και να προβληθεί ο λαογραφικός αυτός θησαυρός.

Η κ. Μπουρδάρα δήλωσε ότι το Υπουργείο θα χρηματοδοτήσει την κατασκευή στους Κήπους καταλλήλου κτιρίου για την έκθεση του λαογραφικού υλικού και έδωσε εντολή στον διευθυντή Λαϊκού Πολιτισμού κ. Θεοχάρη Προβατάκη, που την συνόδευε, να κινηθεί αμέσως η διαδικασία, συνεννόηση με τον δωρεοδότη και τον νομικό του σύμβουλο, γνωστό δικηγόρο κ. Δημ. Παππά, για τις περαιτέρω ενέργειες.

«Με το έργο αυτό, που αντιπροσωπεύει τις ρίζες και τον πολιτισμό μας, και με άλλα ομοειδή που πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες περιοχές της χώρας, παίρνουν σάρκα και

Στιγμιότυπο από την επίσκεψη της Υφυπουργού κ. Καλλιόπης Μπουρδάρα στους Κήπους

λαρινού, έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη λαογραφική αυτή συλλογή.

που εργάστηκε δημιουργικά και αθόρυβα μισό σχεδόν αιώνα, γίνεται ήδη πραγματικότητα.

Το «Τόλειον Λαογραφικό Μουσείο Ζαγορίου», το Ίδρυμα που θα συσταθεί για τη μελέτη και προβολή των εκφράσεων του Νεοελληνικού-Ηπειρωτικού λαϊκού πολιτισμού, αποτελεί πλέον γεγονός!

Η υφυπουργός Πολιτισμού έφθασε στους Κήπους συνοδευόμενη από τον γεν. γραμματέα του υπουργείου Παιδείας κ. Κων. Χαραλαμπίδου, τον νομάρχη κ. Γ. Διδάγγελου, την κυρία Μαρία Μοσχού, τομεάρχη γυναικών της Ν.Δ., τον κ. Τάσιο Γκούβα, γεν. γραμματέα της Ν.Ε.Ν.Δ. Ιωαννίνων, τον κ. Ναπολέοντα Τζιάλλα Διευθυντή της Ε.Τ.Β.Α., τον κ. Χαρ. Βελιαρούτη, Δ/ντή της Νομαρχίας, τον κ. Βασ. Ευθυμίου, Δ/ντή ΝΕΛΕ, τον κ. Ν. Λογοθέτη πρόεδρο του Αναπτυξιακού Συνδέσμου Ζαγορίου, την κυρία Μαριγώ Ζιαμπίρη, υπεύθυνη γυναικών Τ.Ο. «Δωδώνης» Ν.Δ. και υπηρεσιακούς παράγοντες.

Ιδιαίτερη επιτυχία σημείωσε η εκδήλωση που οργάνωσε το Κοινοτικό Συμβούλιο, στην οποία έλαβαν μέρος όλοι οι κάτοικοι.

Στην προσφώνησή του, στο γεύμα, ο πρόεδρος της Κοινότητας κ. Δημ. Δέρβας, επισήμανε το χρέος της πολιτείας για την αλώβητη διατήρηση της ελληνορθόδοξης παράδοσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς, προσθέτοντας ότι το έργο του Αγάπιου Τόλη, που έγινε με αγάπη, θέληση και τόλμη, αποτελεί κρίκο σύνδεσης της πολύ καλής εποχής με τη σημερινή.

Το όνειρο του Αγάπιου Τόλη, του παλιού δυναμικού Κοινοτάρχη,

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΕΤΣΗΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Το Κοινοτικό Συμβούλιο και οι κάτοικοι της Κοινότητας Κήπων Ζαγορίου, αισθάνονται την ανάγκη να ευχαριστήσουν θερμά την Υφυπουργό Πολιτισμού κ. Μπουρδάρα, που ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα της Κοινότητας να επισκεφθεί τους Κήπους για να γνωρίσει ίδια την Λαογραφική Συλλογή «Αγαπίου Τόλη», που βρίσκεται στην Κοινότητά μας, και αναγνωρίζοντας την μεγάλη πολιτιστική αξία της Συλλογής αυτής, εξήγγειλε την πλήρη συμπαράστασή της στην προσπάθεια του Ίδρυματος για την ανάδειξη και αξιοποίηση της Συλλογής αυτής με την ανεύρεση του λαογραφικού Μουσείου που θα στεγάσει τη Συλλογή αυτή.

Το Κοινοτικό Συμβούλιο και οι κάτοικοι του χωριού μας βαθιά ικανοποιημένοι για τη συμπαράσταση και τη συμβολή αυτή της κ. Υφυπουργού, στην προσπάθειά μας για πολιτιστική ανάπτυξη που δεν αφορά μόνο στην Κοινότητά μας αλλά δι' αυτής σ' όλο το Ζαγόρι, το Νομό Ιωαννίνων και στην Ήπειρο γενικότερα, θεωρούμε βέβαιο πως κυβερνητικά στελέχη της αξίας της κ. Μπουρδάρα συντελούν τα μέγιστα στην επιτυχία του κυβερνητικού έργου.

Ο Πρόεδρος της Κοινότητας ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΕΡΒΑΣ

Ζαγορίσιοι ποιητές

ΣΤΙΣ ΠΗΝΕΛΟΠΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Με άσπρα μαντήλια στα μαλλιά, με απλή ψυχή βαθιά σας σας βλέπω αργά στο δειλινό - λουλούδια του βουνού - μετά απ' τον αργαλιό τ' απλά να υφαίνετε όνειρά σας σιμά στη βρύση που φιλά τα πόδια του γκρεμνού.

Τώρα νυφούλες σας κυττώ κοντά σ' αυτόν που οι φίλοι κι οι συγγενείς σας διάλεξαν για ταίρι ξηλευτό. Κι αν η καρδιά γι' αλλού χτυπά, τ' αφίλητά σας χείλη θ' ανοίξουν όσο για να ειπούν στη μοίρα «ευχαριστώ» Τόσο θα ζήστε μοναχά στις ηδονές τα ρίγη, όσο ν' ακούστε ντροπαλές βαθεία σας μια ζωή. Ο αφέντης για τ' αλαργινό ταξείδι του θα φύγει και σεις για μια μακρόσυρτη ζωή δίχως πνοή.

Σ' αυτόν που θάρρη από μακριά θα πάτε για μαντάτα. Κι ύστερα πάλι στο παιδί... στο σπίτι... και στ' αρνιά... Η προσμονή θα σας τρυγά τα μεστωμένα νειάτα, και τη φτωχή ψυχούλα σας θα πνίγει η σκοτεινιά.

Και να! Να κλαίτε σας θωρώ για κείνον που τα ξένα, τον χείρονταν και τώρα πια τα πλάτια τ' ουρανού. Και για τη χήρα - νεότη σας που γέρασε παρθένα ούτε ένα δάκρυ σας κυλά - λουλούδια του βουνού!

ΜΑΡΙΑ ΚΕΣΙΣΗ

ΕΚΕΙΝΑ ΤΑ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ

Εκείνα τα κυπαρίσσια δε μοιρολογούσαν, Εκείνα τα κυπαρίσσια ξεσχισαν το τρισκόταδο της σκλαβιάς με τα αστραποφόρα κλαριά τους φτερούγες λευτεριάς - κι ειρήνης - που βούιζαν «Εμπρός ΕΛΑΣ για την Ελλάδα».

Εκείνα τα κυπαρίσσια μόλις ξημέρωνε καλημέριζαν την ανθρωπότητα με το μήνυμα «υπομονή, αγρυπνούμε». Ροβολούσαν τις νύχτες κατά τον Παρνασσό και τη Γκιώνα και παίρναν μαθήματα απ' τον Καραϊσκάκη και τον Αντρουίτσο.

Εκείνα τα κυπαρίσσια γινόνταν ποτάμια ορμητικά, που έσπερναν, παράσερναν κι έβγαζαν στη θάλασσα του αγώνα - την ανίκητη θάλασσα - όλα τα βασανιστήρια της σάρκας, καθώς οι άνθρωποι με τις μπότες σχίζαν και καίγαν τα κλωνάρια του κορμιού τους. Μα της ψυχής των τ' άρμενα δε λυγίζουν και κάθε μέρα πρόσθεταν και μια λέξη στο εμβατήριο της Λευτεριάς και της Ειρήνης.

Πως η τυραννία το επιχείρησε.

Κι όμως η τυραννία το επιχείρησε. Εκείνα τα κυπαρίσσια μια Πρώτη του Μαγίου γίναν ολοπόρφυρα αιμάτινα τριαντάφυλλα και στόλισαν την Καισαριανή, τη Λευτεριά, την Ειρήνη.

Για κείνα τα κυπαρίσσια σπάσαν απ' τους βόγγους οι καμπάνες όλης της γης.

Εκείνα τα κυπαρίσσια ήταν «Διακόσια»...

ΜΑΡΙΑ ΚΕΣΙΣΗ

ΩΡΕΣ ΚΑΛΕΣ!

Ωρες πολλές βασάνισα το μυαλό μου νά 'χα τη δύναμη να μπω όρθιος μπροστά να κόψω του καιρού μας τη βιασύνη. Δεν ήθελα όπλα να κρατώ ούτε να φτάσω μια στιγμή στην πάλη, τα χέρια μου να σπκώσω. Και δεν το κρύβω, συμβιβάστηκα με τη φωνή του τόπου που πατάω. Να βάλω ένα στεφάνι στην ημεράδα του παλιού στην αγριάδα του καινούργιου. Τίποτε δε φαντάστηκα μόνο που κρατούσα μια ρίζα έλατου κι ήθελε να την τραγουδήσω. Της είπα του γάμου μας τραγούδια. Στο παραπάνω πάντρεμα — ο γάμος δεν τελειώνει — κι είστε όλοι με «δείπνο» καλεσμένοι.

ΧΡ. Γ. ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

«ΒΡΑΔΥΝΟΣ ΕΡΩΤΑΣ...»

Περασμένη η ώρα. Ο καμπούρης διαβαίνει αργά... Βυθίζει η σφαίρα το κορμί της, στο κορμί μου, σα δικό της κορμί.

..... Σταματάω να δω, αν υπάρχει νερό, όπου πάω. Διψώ. Και πάντα διψασμένη, τη νύχτα θα διψάω.

Περασμένη η ώρα. Βατραχάνθρωποι ψάχνουν το σώμα, στα πλοκάμια της ροής ανεμώνας. Είναι ο έρωτας, όμως, του θανάτου ο νόμος, στο βασίλειο, αυτής, της ζωής.

Λιγοστοί οι θαμώνες και με ξεδουν καλά. Πάω κι έρχομαι βράδια, κοιμηθήκαν μαζί μου, ενωθήκαν μαζί μου, σ' εκείνα, που εσύ, μάρτυρά μου, θεωρείς συμφορά. Έρωτα! Όμορφος πού σαι πάνω στ' άλογο, βαμένος.

Νέος μινώδης και γερός. Πλήθος κ' ένας, που δε ντρέπονται σε σύμπλεγμα χαράς.

Τι κρίμα, Αθάνατε, πού 'μαι, νεκρή στο φως, να σ' απολαύσω.

ΑΡΣΙΝΟΗ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΑΥΤΟΥ

ΜΑΝΘΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΑΡΤΕΙΣΤΑ

(Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος)
1895 - ΦΟΝΟΙ

«Φωνή της Ηλείου» 15 Δεκεμβρίου - «Παρ' επιβατών ελθόντων προχθές εκ Πρεβέζης εγνώσθη ενταύθα τραγικόν συμβάν. Εις απόστασιν μιας ώρας πέραν της Πρεβέζης επί της εις Ιωάννινα αγωγής, οδού ευρέθησαν φονευμένοι δύο επιβάται. Εγένετο δε προσέτι γνωστόν ότι ούτο κατέγονται εξ Αρτοίστης του Ζαγορίου και μετέβαινον εκεί εκ Σερβίας, άγνωστα δε εισίτι είναι τα ονόματά των. Την παρελθούσαν εβδομάδα διήλθον εκ Πειραιώς οι Βασ. Τζεσιάνης εκ Παπίγκου και Λάζαρος Ιωάννου εκ Αρτοίστης, ουδ'όπως δ' άπορον να είναι αυτοί οι ευρεθέντες φονευμένοι ως και απευχόμεθα τούτο. Εκ Πρεβέζης ανεχώρησαν επιβαίνοντες αμάξης διευθυντομένης υπό τινος οθωμανού. Ο αμαξηλάτης δε, ως υποτίθεται, ηγνώσθη ότι οι επιβάται έφερον μεθ' εαυτών χρήματα και απεφάσισε να φονεύση αυτούς. Μόλις δε απεμακρύνθησαν μίαν ώραν της Πρεβέζης ξεπέλυσαν άγνωστον δια ποιόν λόγον. Ο αμαξηλάτης επωφελήθει επιρροβόλησεν κατ' αυτών και τους εφόνευσεν. Αλλαι πληροφορία δεν υπάρχουν. Ελπίζομεν την προσεχή εβδομάδα να έχομεν τοιαύτας...».

1900 - ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

«Φωνή της Ηλείου» 28 Απριλίου 1900 - «Πρό τινων ημερών οι λησται συνέλαβον διδάσκαλόν τινα εις την Μεγάλην Εκκλησίαν παρά την Αρτοίσταν, αφού προηγουμένως είχαν συλλάβει και άλλους διαβάτας και αφού τον απεγύμνωσαν τον έπασαν εις το ξύλον και αυτόν και τη συνοδεύσαν αυτόν γυναικα του».

ΚΛΟΠΗ ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΩΝ ΚΑΙ ΒΟΣΩΝ

Την κλοπήν ταύτην αναγράφουν — «Φωνή της Ηλείου» 13 Οκτωβρίου και 3 και 10 Νοεμβρίου 1900.

«Φωνή της Ηλείου» 13 Οκτωβρίου 1900 - «Εις Αρτοίσταν ζωοκλέπται αφήρσαν οκτώ βόας πτωχών οικογενειών. Αι αρχαί ουδέν ηδυνήθησαν να ανακαλύψωσιν. Ως δε πιστεύεται τας κλοπας ταύτας διαπράττονσι κακοποιοί έχοντες το καταφύγιον αυτών εις τα εν Βοηδοματίω στάνας των Αλβανών. Τούτο είναι αναμφισβήτητον...».

«Φωνή της Ηλείου» 3 Νοεμβρίου 1900 - «Ζωοκλέπται μεταβάντες εις Αρτοίσταν αφήρσαν ολόκληρον ποιμνιον εκ 200 αιγοπροβάτων αφού προηγουμένως συνελάκνησαν μετά των βλαχοποιμένων. Χωρικοί προσδραμόντες κατόρθωσαν να αποσπάσωσι τα ήμισυ των προβάτων πλησίον των Ραβενίων, τα δε λοιπά οι κλέπται απήγαγον τις, οίδε, που. Το τουούτον επαναλαμβάνεται καθ' εκάστην...».

Εις εν χωρίον αρπάζονσι βόας, εις έτερον φορτηγά ζώα, εις άλλο αιγοπρόβατα. Ιδίως από ενός έτους το κακόν τούτο επολιτλασιώσθη. Λέγεται ότι δεν δυσκολευόμεθα να το πιστεύσωμεν ότι αιτία του κακού είναι η αδράνεια της χωροφυλακής και η αδιαφορία αυτής προς καταδιώξιν των κακοποιών τούτων στοιχείων...».

ΔΙΑΠΗΔΕΣ ΟΙ ΚΛΕΠΤΑΙ ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΩΝ ΚΑΙ ΒΟΣΩΝ

«Φωνή της Ηλείου» 10 Νοεμβρίου 1900 - Ανεκαλύφθη ότι τα 200 αιγοπρόβατα τα κλέπται προ μηνός εξ Αρτοίστης ηρπάγησαν υπό Λιάπηδων κατοίκων στην Νεμερτίσαν. Εις μίαν στάνην του Καταφλή ανευρέθησαν περί τα 50 ζώα, τα δε λοιπά τις οίδε που εστάλησαν προς διαχείμασιν. Εις τας στάνας αυτά λέγεται ότι εστάλησαν και οι 8 Βόες, οίτινες οσαύτως εξ Αρτοίστης εκλάπησαν προ 2 μηνών. Αλλά κανείς τολμά να ενεργήση, και αν γνωρίζωσι τους κλέπτας οι παθόντες φοβούνται να είπωσιν ή να πράξωσι τι εκ φόβου μήπως ζητούντες να αναζητήσωσι τα καλπέντα πάθωσι χειρότερα...».

1904 - ΑΠΑΙΤΗΣΙΣ ΔΙΩΡΩΝ

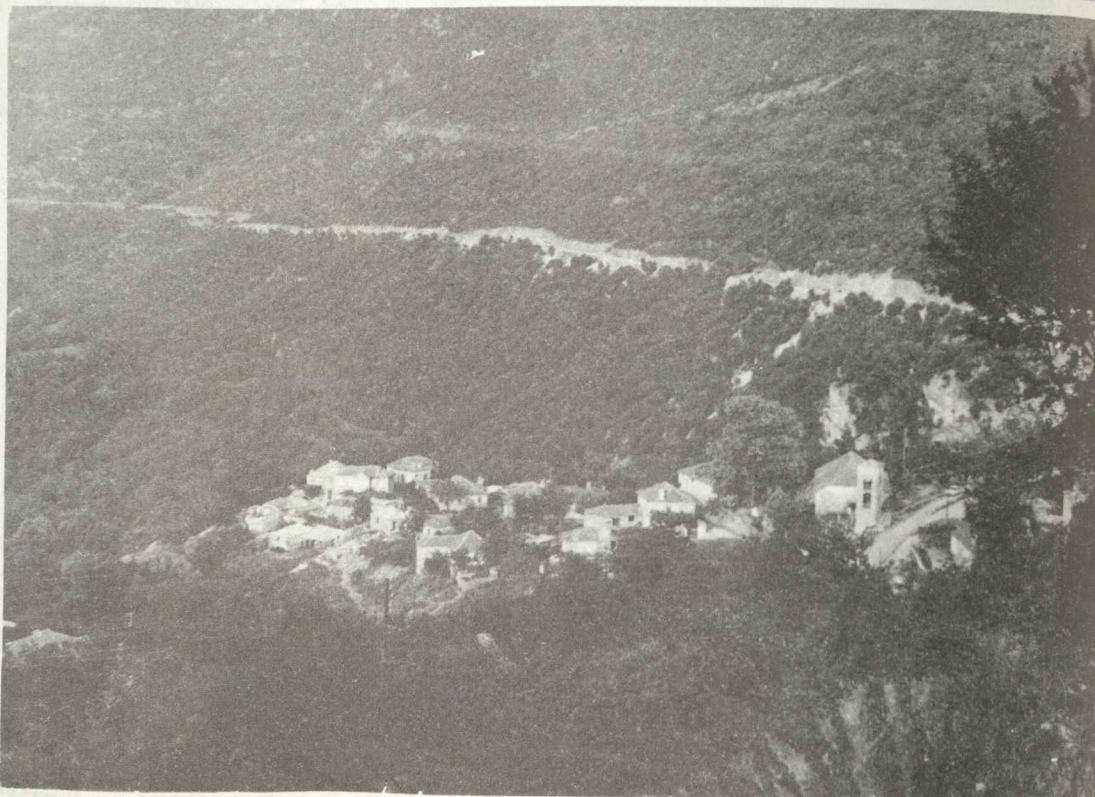
«Φωνή της Ηλείου» 30 Απριλίου 1904 - «Κλέπται, ων προύσταται βλάχος τις έστελλεν εις Αρτοίσταν ζητών 25 λίρας ως χρεωστούμενας αυτώ εκ της εργασίας αυτού ως αγροφύλακος. Αμέσως ειδοποιήθη η Αρχή, ήτις πάραυτα έστειλε διάφορα αποσπάσματα προς καταδιώξιν αυτών...».

1905 - ΚΑΨΙΜΟ ΑΧΥΡΩΝΩΝ

«Φωνή της Ηλείου» 16 Σεπτεμβρίου 1905 - «Προ εβδομάδος... σχεδόν άλλη εκατοντάς προάξιν ελάμβανε χώραν εις τα Καλύβια Αρτοίστης. Εκεί 15 αγρούς λιθόκτιστοι εγένοντο παρανάλωμα του πυρός. Άνευ αμφιβολίας ο δράστης είναι ένας κακοήγος Αλβανόβλάχος ο Πάνος Δεμίρης...».

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΔΕΜΙΡΗ ΦΟΝΟΣ ΑΥΤΟΥ

«Αγών» 1 Δεκεμβρίου - 1905 - Επιστέλλουσιν εξ Ιωαννίνων. «Τα τμήματα Ζαγορίου και Κορυνίων νέαν έχουσαν απορμήν ευγνωμοσύνην προς την Α.Ε. τον Γενικόν Διοικητήν Οσμάν Πασάν διότι απήλλαξεν αυτά ενός τέρατος του ληστού Πάνου Δεμίρη και ενός αχρείου στρατιωτικού οργάνου, όστις αντί να καταδιώκων τον ληστήν, ως ήτο εντεταλμένος, ήτο συμπεριεπαισυνόμενος. Τοιούτος ήτο ο Κασιάν Τσάμης αποσπασματάρχης, όστις αντί να καταδιώκων τον ληστήν, επέλεξε φοβερὰ τους τολμώντας να καταγγείλωσι τον απάιστον κακούργον. Αμα ως ταύτα περιήλθον εις γνώσιν του Γεν. Διοικητή απέστειλεν ούτος εις το χωρίον Αρτίσταν τον μουδρίην Ζαγορίου προς ενεργείαν ανακρίσεων, εξ ών απειδείχη περιτράνως η συνενοχή του ελεεινού εκείνου αποσπασματάρχου, όστις απεστάλη αμέσως εις Ιωάννινα και αντικαταστάτης αυτού διορίσθη έτερος αποσπασματάρχης, ο Χουσεΐν αγάς... Εντός δέκα πέντε ημερών ούτος συνέτριψε την συμμορίαν του Πάνου Δεμίρη φονεύσας και αυτόν τούτον

ΑΡΤΕΙΣΤΑ (Μερική άποψη)

τον αρχηγόν, ούτω δε απέδωκεν εις τας ατυχείς ταύτας επαρχίας την ησυχίαν το μόνον αγαθόν, όπερ υπελείφθη να ονειρευέται ο παντλήμων ούτος τόπος...».

1908 - ΑΠΟΤΕΙΡΑ ΑΠΑΓΩΓΗΣ ΠΛΟΥΣΙΟΥ

«Ο Πύρρος» 15 Οκτωβρίου - εξ Ιωαννίνων 9 Οκτωβρίου. «Εις την Αρτοίσταν έτέρα συμμορία εκ τριών αγνώστων οπλισμένων διόλων γκαρ περί ώραν 7 μ.μ. επεχείρησε να απαγάγη πλούσιόν τινα κάτοικον αλλ' ευτυχώς γενομένη αντιληπτή υπό των κατοίκων κατεδιώχθη και ούτω απέτυχε των σκοπών της...».

1912 - Αποτροπαια έργα Χωροφυλάκων

«Πατρίς» 9 Σεπτεμβρίου από 2 Σεπτεμβρίου. «Οι χωροφυλάκες που μένου εις τον σταθμόν Αρτοίστης ασχολούνται εις το να συλλαμβάνουν, δέρον, και ενοχοποιούν εγκρίτους κατοίκους του Ζαγορίου, ως συνέβη προ τινων μηνών ημερών με τους ευηπολύπτους κ.κ. Κυρατίδην, Ιατρίν εξ Αρτοίστης, Ζηκόπουλον, Παπαθανασίου, Τσιωτίδην, Πρωτοσύγγελλον και λοιπούς εκ Παπίγκου, ός εκακοποίησαν ανατίως...».

1912 - 1913

Κατά τον Αντώνιον Μουδούπουλον, προς τον οποίον πολλές ευχαριστίες. «Κατά τους απελευθερωτικούς πολέμους του 1912-13 τίποτε το δραματικό δεν συνέβη στην Αρτοίστα και γενικά στο Δυτικό Ζαγόρι. Το μόνο που παρητηρήθη ήταν Τούρκου στρατιώτες να περιφέρονται πεινασμένοι και να εκλιπαρούν τους κατοίκους για λίγο ψωμί. Από αφηγήσεις γερόντων...».

1940 - 1949

Κατά τον Αντ. Μουδούπουλον. Α'. Στην αρχή του Ελληνοϊταλικού πολέμου η περιοχή του χωριού Αρτοίστης υπήρξε θέατρο πολέμου. Μέσα δε στο χωριό έπεσαν και ολίγα βλήματα ορειβατικού πυροβολικού με ζημιές σοβαρές σε ένα σπίτι και ολίγες σε δεύτερο. Συνέβησαν όμως και διαπραγές νοικοκυριών (κυρίως οικίας Νικολάου Γκούβη (εξ αιτίας του στρατού μας, ο οποίος άφησε ανασφάλιστα τα σπίτια επιτεταγμένα κατά την μετακίνησή των προς το μέτωπον. Β'. Στην περίοδο της ξενικής κατοχής και του εμφυλίου υπήρξαν και ακρότητες που εξεδηλώθησαν με κάψιμο οικίας Γεωργίου Νικολαΐδη και φόνου του Μιχαήλ Μούργκα. Η δικαιοδοσία είναι: «Προδοσία στις αρχές αγωνιστών του Δημοκρατικού στρατού». Κατά τον πόλεμο του 1940-41 φονεύθηκε ο Συνταγματάρχης Χρίστος Δ. Ζωΐδης. Έγραψαν Φ. Πέτσας και Γιάν. Σαραλής - «Αρτίσταν και Δυτικό Ζαγόρι». 1982. Ο δε Γεώργιος Β' Σωτήρης έγραψε τους εξής στίχους («Εμμετρος ιστορία του Ζαγορίου» Ανέκδοτος):

ΚΣΤ' ΑΡΙΣΤΗ (παθόν Αρτοίστα)
Αρίστη άριστο χωριό είναι εις το Ζαγόρι,
έμορφο ωραιότατο σα ζηλεμένη κόρη,
είναι ως όλα τα χωριά κι αυτό καλοκτισμένο,
μ' αμπέλια και χωράφια είναι τριγυρισμένο.
Και άλλον γάνδρας γέννησε και Γιάννη Μιχαηλΐδη,
τον οικονομόν Κωνσταντή Λαρίσσης το στολίδι,
κι' εις την Αδριανούπολι πολλά έδίδαξε' έτη.
Σχολάρχης και καθηγητής Γεώργιος τον Λογοθέτη.
Έχει και λίμνη μια μικρή, αβδές μονό τρέφει
και εκκλησία της καλή και μοναστήρι έχει.
εν γένει είναι καλό χωριό, έχει νοικοκυραίους,
άνδρας γυναίκας και παιδιά και φιλοτίμους νέους.
ΤΕΛΟΣ

Μάνθος Οικονόμου

ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΓΚΟΥ

Ομιλία του κ. Χρ. Στουκίδη, Προέδρου της Κοινότητας Παπίγκου, που έγινε με την τέλεση μνημοσύνου στο Πάπιγκο για τους ευεργέτες και δωρητές της ομώνυμης Κοινότητας στις 30 Ιανουαρίου, εορτή των Τριών Ιεραρχών.

«Αιδεσιμότατοι, αγαπητοί συγχωριανοί,

Σήμερα, γιορτή των Τριών Ιεραρχών, ημέρα των Γραμμάτων, η Εφορεία Καλλινείων Σχολείων πραγματοποιεί επίσης μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως των ψυχών όλων όσων ευεργέτησαν, δώρησαν ή αφιέρωσαν στα Σχολεία, τις Εκκλησίες και στην Κοινότητά μας.

Το Κοινοτικό Συμβούλιο θεώρησε χρέος του να λάβει ενεργό μέρος στην τελετή αυτή. Βέβαια, όλοι γνωρίζουμε ότι για την αποπεράτωση όλων των έργων, μεγάλων και μικρών, προσέφεραν όλοι οι συγχωριανοί ακόμη και από το υστέρημά τους. Κρίναμε, λοιπόν, αναγκαίο να τιμήσουμε όλους όσους προσέφεραν και για τους οποίους υπάρχουν στοιχεία, μνημονεύοντας τα ονόματά τους και την προσφορά τους. Πρέπει, ωστόσο, να τονίσουμε ότι δεν υπάρχει η δυνατότητα να μνημονευτούν όλοι οι Ευεργέτες, Δωρητές και Αφιερωτές, λόγω έλλειπών στοιχείων. Δυστυχώς, το βιβλίο που υπήρχε στην Εκκλησία των Ταξιαρχών στο Μικρό Πάπιγκο, και στο οποίο υπήρχαν πολλά στοιχεία σχετικά με το θέμα μας, δεν υπάρχει πια. Και παρακαλώ, αν κάποιος από σας το έχει στην κατοχή του, να το επιστρέψει ή να μας δώσει τουλάχιστον φωτοτυπίες του, ώστε να γίνει γνωστό το πολύτιμο περιεχόμενό του.

Ας αρχίσουμε, λοιπόν, από το 1853, όποτε ο Πολυχρόνης και ο Νικόλαος Φουρτούνας έδωσαν 20 χιλιάδες γρόσια για τις ανάγκες των Σχολείων. Το 1873 η Μαρία και η Δέσπω Ζουρτζόπουλου διέθεσαν στη μνήμη του αδελφού τους Πολυχρόνη το 1/4 της περιουσίας του για τις ανάγκες των Σχολείων. Το 1885 ο Μιχαήλ Αναστασίου ή Τζαμίκας άφησε το σπίτι του στην Κοινότητα. Το 1889 ο Μάνθος Ιωαννόπουλος όρισε το εισόδημα του μαγαζιού του στο Προκοπίο της Σερβίας να διατίθεται για την ενδυμασία των μαθητών του Σχολείου.

Το 1897 με χρήματα του Μιχαήλ Πολυχρονίου κτίστηκε το Σχολείο στο Μεγάλο Πάπιγκο, το γνωστό ως Πολυχρόνιος Σχολή. Ο ίδιος με τη διαθήκη του το 1899 όρισε να διατίθενται ετησίως από τα έσοδα του ξενοδοχείου του στο Τούρνο Σεβερίν της Ρουμανίας 1200 λεί σε χρυσό για τις ανάγκες των Σχολείων. Το 1900 ο Κων/νος Οικονόμου με τη διαθήκη του άφησε 1000 χρυσά εικοσάφραγκα, από τους τόκους των οποίων προκίζονταν οραφανά ή άπορα κορίτσια του χωριού.

Γύρω στο 1900 επίσης ο Αλόστολος Γκέκης διέθεσε χρήματα για την ανακίνηση: α) του εξωκκλησιού των Αγίων Αποστόλων και β) της Εκκλησίας του Αγίου Νικολάου. Με χρήματά του κατασκευάστηκε δρόμος και γκαλντεριόμα από την παλαιά σιδηρόδρομη γέφυρα του ποταμού Βοΐδομάτη και προς τα πάνω.

Το 1906 έχουμε το Μιχαήλ Αναγνωστόπουλο, το μεγάλο μας ευεργέτη. Από τα έσοδα της περιουσίας του λειτουργούσαν όλα τα σχολεία του χωριού. Σήμερα, τα ετήσια έσοδα του Κληροδοτήματος Μ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ανέρχονται στο ποσό των 8-10 εκατομμυρίων δραχμών περίπου. Η Εφορεία Καλλινείων Σχολείων με ενεργειές της στο Ειδικό Εφετείο Αθηνών κατόρθωσε να τροποποιήσει έναν όρο της διαθήκης του Μ. Αναγνωστόπουλου ή έτσι από το 1993 και στο εξής θα διατίθενται για κοινοτικά έργα τα μισά ετήσια έσοδα, δηλαδή 4-5 εκατομμύρια δραχμές περίπου.

Το 1909 ο Γεώργιος Τσιωτίδης κατέθεσε στην Εθνική Τράπεζα 920 χρυσά φράγκα με τον όρο οι τόκοι αυτών να διατίθενται για ανάγκες των Εκκλησιών. Με 100 χιλιάδες δραχμές που διέθεσε ο ίδιος το 1937 έγινε το πρώτο χιλιόμετρο της αμαξιτής οδού από το ποτάμι και προς τα πάνω. Το 1910 η Βασιλική Μερτζιανοπούλου κατασκεύασε στη μνήμη του συζύγου της Ιωάννη, την πέτρα Βρύση στα Πηγάδια του Μικρού Παπίγκου. Το 1911 με έσοδα του Γεωργίου Χριστοδούλου κατασκευάστηκε και περιφράχτηκε με μαντρότοιχο το νεκροταφείο στο Μεγάλο Πάπιγκο.

Το 1913 ο Δημήτριος Παναγιωτέσκου έδωσε 50 χρυσά εικοσάφραγκα για την κατασκευή της γέφυρας του ποταμού Βοΐδομάτη.

Την ίδια χρονιά ο Δημήτριος Ιωαννόπουλος με διαθήκη του όρισε, αφού πουληθεί η περιουσία του στο Προκοπίο της Σερβίας, αποτελούμενη από ξενοδοχείο και άλλα κτήματα, να διατεθεί μέρος των χρημάτων της πώλησης για την περιφράξη της Εκκλησίας της Παναγίας με μαντρότοιχο και ένα άλλο χρηματικό ποσό να χρησιμοποιηθεί για να έρθει το νερό από το Χούλακα στο χωριό. Ωστόσο, τίποτε από αυτά δεν έγινε και αυτό ίσως γιατί η τεράστια περιουσία του χάθηκε με τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το 1914 με χρήματα του Κων/νου Γκέκη κατασκευάστηκε το σκεπαστρο στην κεντρική είσοδο του Αγίου Βλασίου (πρόναος) καθώς και η βρύση στη θέση Γκούβα.

Το 1916: ο Σπύρος Αντωνίου διέθεσε 100 χρυσά εικοσάφραγκα για την κατασκευή γκαλντεριών στο χωριό.

Η Διώχων και ο Νικόλαος Ντάσκας άφησαν στην Εκκλησία το σπίτι τους στο χωριό καθώς και μπροστά τους στα Γιάννενα, το οποίο σήμερα είναι οικοπέδο 3 στρεμμάτων περίπου. Ο Μάνθος Διαμάντης άφησε το σπίτι του στην Εκκλησία και τέλος ο Δημήτριος Ιωαννίδης άφησε το μεριδίό του από το πατρικό του σπίτι

στην Εκκλησία.

Το 1951 ο Μιχαήλ Μουζάς έδωσε 5.000 δολάρια για τη διάνοιξη μέρους της αμαξιτής οδού.

Το 1958 με έσοδα του Μιλτιάδη Μουζά πλακοστρώθηκε η πλατεία στον Αι-Γιώργη.

Την τελευταία εικοσαετία έγιναν οι παρακάτω δωρεές, για τις οποίες όμως, δυστυχώς, δεν έχουμε τις ακριβείς ημερομηνίες.

Ο Κων/νος Λαζαρίδης δώρισε πολυέλαιο και Επιτάφιο στην Εκκλησία του Αγίου Βλασίου στη μνήμη του αδελφού του, Ιωάννη.

Το εξωκλήσι του Προφήτη Ηλία ανακαινίστηκε με έσοδα του Βασιλείου Λαζαρίδη.

Οι υιοί Μεγακλή Στουκίδη κατασκεύασαν το προσκυνητάρι στην Εκκλησία των Ταξιαρχών στη μνήμη των γονέων τους, Μεγακλή και Λευκοθέας. Οι υιοί Δημητρίου Χριστοδούλου κατασκεύασαν το δεσποτικό στην Εκκλησία των Ταξιαρχών στη μνήμη των γονέων τους, Δημητρίου και Γλυκερίας.

Το 1982 οι υιοί Χρήστου Κοντογιώργου διέθεσαν στη μνήμη του πατρός τους, Χαρίση, 1500 δολάρια με τα οποία κατασκευάστηκε το εξωκλήσι του Αγίου Παντελεήμονος στον Αυραγώνιο.

Η Αρτεμς Ζηκοπούλου στη μνήμη του συζύγου της, Αθανασίου, κατασκεύασε τη βρύση έξω από τον περιβολό του Αϊ-Γιώργη και δώρισε πολυέλαιο στην Εκκλησία των Ταξιαρχών.

Η Ελένη Ζαχαρή στη μνήμη του συζύγου της, Μενελάου, διέθεσε χρήματα α) για την κατασκευή των παρθύρων και της στέγης του Αϊ-Γιώργη β) για τη στέγη του εξωκκλησιού Παλιουρή και γ) για το οστεοφυλάκιο στο Μικρό Πάπιγκο.

Η Πελαγία Δεβρηνή έδωσε χρήματα, στη μνήμη του συζύγου της Κων/νου, για την ανακίνηση του εξωκκλησιού του Αγίου Αθανασίου καθώς και για έπιπλα της Εκκλησίας του Αγίου Βλασίου. Με χρήματα που διέθεσε ο Αναστάσιος Τσελίδης στη μνήμη του πατρός του Τηλεμάχου, εξωρατίστηκε ο χώρος στην είσοδο του Μικρού Παπίγκου, όπου και το εικόνισμα της Αγίας Βαρβάρας.

Η Ελένη Κατσούλη, στη μνήμη του συζύγου της, Αθανασίου, έδωσε χρήματα για την κατασκευή του οστεοφυλακίου, καθώς και για τη στέγη της Παλιουρή στο Μικρό Πάπιγκο.

Ο Χρήστος Κοντογιώργος έδωσε χρήματα για την κατασκευή του οστεοφυλακίου στο Μικρό Πάπιγκο.

Το Αναλόγιο του Αγίου Βλασίου είναι δωρεά του Γεωργίου Τσουμάνη

στη μνήμη του πατρός του, Παντελή.

Το 1979 η Φωφό Πρωτοσυγκέλου στη μνήμη του συζύγου της, Σπυρίδωνος, και του υιού της, Παναγιώτη, έδωσε χρήματα για αγορά επίπλων της Κοινοτικής Βιβλιοθήκης.

Ο Οδυσσεύς Σκούρης στη μνήμη των αδελφών του, Καλλίνας και Μιχαήλ, ανακατασκεύασε το εικόνισμα στο δρόμο προς Αυραγώνιο.

Η Μαγδαληνή Στάρα κατασκεύασε την είσοδο στο νεκροταφείο του Μικρού Παπίγκου στη μνήμη του συζύγου της, Πύρρου.

Το 1992 η Αννούλα Ρωμανέλη δώρισε πολυτελές γραφείο για το Κοινοτικό Κατάστημα στη μνήμη του συζύγου της, Ιωάννη.

Εκτός των προαναφερθέντων δωρεών, οι οποίες έγιναν στη μνήμη κάποιων, έχουμε και μερικές εν ζωή δωρεές. Έτσι:

Ο Λεάνδρος Γκέκης δώρισε το οικοπέδο του στο κέντρο του χωριού για την κατασκευή Πάρκου.

Με έσοδα του Αριστομένη Τσίλη πλακοστρώθηκε η έξω πλατεία του Αϊ-Γιώργη. Ο ίδιος δώρισε ντουλάπα στο Κοινοτικό Κατάστημα.

Οι Ιωάννης, Κίμων, Βύρων και Ελένη Μητσαίου έδωσαν χρήματα για την κατασκευή του οστεοφυλακίου στο Μικρό Πάπιγκο.

Οι υιοί Γρηγορίου Στάρα δώρισαν το Επιτροπικό στην Εκκλησία των Ταξιαρχών του Μικρού Παπίγκου.

Ο Ανδρέας και η Χαρίκλεια Αποστόλου δώρισαν το Αναλόγιο στην Εκκλησία των Ταξιαρχών.

Με έσοδα του Δημητρίου Γκέκη ανακαινίστηκε το εξωκλήσι των Αγίων Αποστόλων, ενώ η σύζυγός του, Αγγελική, πρόσφερε το Αναλόγιο στην Εκκλησία των Ταξιαρχών.

Η Εκκλησία του Αγίου Νικολάου ανακαινίστηκε με χρήματα του Χριστοδούλου Βαζάτη.

Τέλος, έχουμε και δύο δωρεές φίλων του χωριού. Με έσοδα, λοιπόν, του Στέφανου Χρηστίδη κατασκευάστηκε ο μαντρότοιχος στο δυτικό μέρος του νεκροταφείου στο Μικρό Πάπιγκο. Επίσης, ο Δημήτριος Τσουκάτος έδωσε 300.000 δρχ. για ανάγκες της Κοινότητας. Τα χρήματα αυτά είναι κατατεθειμένα στην Εθνική Τράπεζα.

Αγαπητοί συγχωριανοί, ας μας συγχωρήσουν ορισμένοι δωρητές τα ονόματά των οποίων δεν αναφέρθηκαν, διότι δεν είχαμε στοιχεία γι' αυτούς. Θα τους παρακαλέσω να μας γνωρίσουν κάθε παράλειψη ώστε το όνομα και η προσφορά κάποιου δωρητή που αγνοούσε, να καταχωρηθεί στο Βιβλίο Ευεργετών και Δωρητών που συντάσσει η Κοινότητά μας.

Χριστόδουλος Στουκίδης

ΝΕΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΕΡΤΖΙΟΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

Σαλαμάγκα 2 - Τηλ. 26.654

ΟΙΚΙΑ: Λ. Ακρίτα 4, Τηλ. 72.902, ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Εκλογικός κατάλογος της Επαρχίας Ιωαννίνων
ΧΩΡΙΟΝ ΤΣΕΡΒΑΡΙΟΝ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Αύξ. αριθ.	Επώνυμον	Όνομα	Όνομα πατρός	Μόνιμος κατοικία	Επάγγελμα	Ηλικία
138	Κράλιος	Αλέξανδρος	Γεώργιος	Σερβία	καφεπώλης	36
139	Κρομμύδας	Δημήτριος	Σπυρίδων	Τσερβάριον	ράπτης	58
140	Κρομμύδας	Νεοπτόλεμος	Δημήτριος	Δουλιανά	στρατιώτης	24
141	Κυρκόπουλος	Κωνσταντίνος	Δημήτριος	Ιωάννινα	»	23
142	Λάκας	Μιχαήλ	Κωνσταντίνος	»	νομικός	41
143	Λάκας	Κωνσταντίνος	Θεόδωρος	Τσερβάριον	βουκόλος	56
144	Λαμπρινός	Βασίλειος	Θεόδωρος	»	γεωργός	70
145	Λαμπρινός	Κωνσταντίνος	Μιχαήλ	Αυστρία	ιατρός	56
146	Λαμπρινός	Αλκιβιάδης	Μιχαήλ	Αθήναι	φαρμακοποιός	50
147	Λέκας	Δημήτριος	Αριστοτέλης	Τσερβάριον	υπάλληλος	37
148	Λιάλιας	Βασίλειος	Ευάγγελος	»	κτίστης	65
149	Λίγκας	Κωνσταντίνος	Ιωάννης	»	γεωργός	38
150	Λίλης	Βασίλειος	Αναστάσιος	Αθήναι	αρτοποιός	27
151	Λίλης	Μιχαήλ	»	Τσερβάριον	»	47
152	Λίλης	Προκόπιος	Απόστολος	Κέρκυρα	παντοπώλης	55
153	Λιόγκας	Ιωάννης	Δημήτριος	Τσερβάριον	ποιμήν	74
154	Λιόγκας	Σπυρίδων	Ιωάννης	»	»	40
155	Λιόγκας	Κωνσταντίνος	»	»	υπάλληλος	38
156	Λιόγκας	Αναστάσιος	»	»	ποιμήν	44
157	Λιόγκας	Δημήτριος	Αναστάσιος	Δουλιανά	στριώτης	22
158	Λιούμας	Απόστολος	Γεώργιος	Κάϊτρον	υπάλληλος	31
159	Λώλης	Νικόλαος	Ματθαίος	Σερβία	ξενοδόχος	46
160	Ματσιούλης	Ιωάννης	Χριστόδουλος	Τσερβάριον	υποδηματοποιός	52
161	Μίσιος	Γεώργιος	Δημήτριος	Σερβία	ξενοδόχος	25
162	Μίσιος	Ιωάννης	Θεοχάρης	Τσερβάριον	διδάσκαλος	31
163	Μπολογιαννίδης	Δημήτριος	Παύλος	Θεσσαλονίκη	υπάλληλος	27
164	Μυλωνάς	Απόστολος	Πέτρος	Τσερβάριον	εμβαλοματής	37
165	Ντιναλέξης	Γεώργιος	Κωνσταντίνος	»	υπάλληλος	23
166	Ντιναλέξης	Αλέξιος	»	Ιωάννινα	στρατιώτης	31
167	Ντιναλέξης	Απόστολος	»	Τρίκαλα	υπάλληλος	33
168	Ντόμπορος	Ηλίας	»	Βόλος	»	73
169	Ξούρος	Χριστόδουλος	Δημήτριος	Τσερβάριον	γεωργός	44
170	Οικονομίδης	Επαμεινώνδας	Ματθαίος	Ιωάννινα	φαρμακοποιός	38
171	Οικονομίδης	Παναγιώτης	»	Τσερβάριον	ράπτης	29
172	Οικονομίδης	Κωνσταντίνος	»	»	υπάλληλος	23
173	Οικονομίδης	Αθανάσιος	Επαμεινώνδας	Ιωάννινα	»	80
174	Παντοσίτης	Κωνσταντίνος	Ιωάννης	Κέρκυρα	κτηματίας	60
175	Παντοσίτης	Μιλτιάδης	Παντελής	Τσερβάριον	ράπτης	60
176	Παντοσίτης	Κωνσταντίνος	»	»	διδάσκαλος	57
177	Παντοσίτης	Παύλος	Αλέξιος	Σερβία	ξενοδόχος	42
178	Παντοσίτης	Θεμιστοκλής	Κωνσταντίνος	Τσερβάριον	υπάλληλος	32
179	Παντοσίτης	Κίμων	»	»	διδάσκαλος	28
180	Παντοσίτης	Βασίλειος	»	Θεσσαλονίκη	υπάλληλος	23
181	Παπαγιάννης	Κωνσταντίνος	Χριστόδουλος	Τσερβάριον	αρτοποιός	36
182	Παπανικολάου	Θωμάς	Νικόλαος	Ιωάννινα	στρατιώτης	24
183	Παπανικολάου	Σπυρίδων	»	Σερβία	υπάλληλος	28
184	Παπανικολάου	Δημήτριος	»	Τσερβάριον	διδάσκαλος	36
185	Παπαχριστοδούλου	Προκόπιος	Χριστόδουλος	Σερβία	αρτοποιός	57
186	Παπαχριστοδούλου	Βασίλειος	Προκόπιος	Τσερβάριον	ληλός	36
187	Πασχάλης	Αλκιβιάδης	Μιχαήλ	Κόνιτσα	στρατιώτης	23
188	Πασχάλης	Αναστάσιος	Μιχαήλ	Τσερβάριον	ποιμήν	29
189	Πασχάλης	Μιχαήλ	Χριστόδουλος	»	»	54
190	Πουλίδης	Στέφανος	Χρήστος	»	σιδηρωτής	32
191	Πρίγκος	Χρήστος	Προκόπιος	Βόλος	υπάλληλος	41
192	Πριμγκύρης	Αριστοφάνης	Αναστάσιος	Τσερβάριον	λεπτουργός	53
193	Πριμγκύρης	Νικόλαος	Απόστολος	Σερβία	μάγειρος	46
194	Πριμγκύρης	Δημήτριος	Αναστασίου	Τσερβάριον	ιατρός	42
195	Ράγκος	Γεώργιος	»	»	ποιμήν	38
196	Ράγκος	Πέτρος	»	»	»	89
197	Ράμμος	Αθανάσιος	Απόστολος	Σερβία	έμπορος	39
198	Ρούντας	Αθανάσιος	Κωνσταντίνος	Τσερβάριον	σιδηρουργός	39
199	Ρούντας	Ιωάννης	Κωνσταντίνος	Δουλιανά	σιδηρουργός	42
200	Ρούντας	Νικόλαος	»	Δοβρά	μουσικός	45
201	Ρούντας	Παναγιώτης	Μιχαήλ	Κάτω Βίτσα	»	49
202	Ρούντας	Φίλιππος	Γεώργιος	Τσερβάριον	σιδηρουργός	54
203	Σακελλαρίδης	Νικόλαος	Μιχαήλ	Ιωάννινα	γραμματεύς	51
204	Σακελλαρίδης	Δημήτριος	Κωνσταντίνος	Τσερβάριον	καθηγητής	37
205	Σακελλαρίδης	Παναγιώτης	Ιωάννης	Τσερβάριον	»	»

ΕΝΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

(Επιστολή του Ζαγορίσιου λόγιου Νικ. Τσιγαρά (από το Βραδέτο) δημοσιευμένη στο «ΑΤΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ» (υπό Ειρηναίου Ασωπίου) το έτος 1886). Εκτός από την ωραία γλώσσα και το ύφος της επιστολής, οι αναγνώστες μας θα βρουν και πολλά ιστορικά στοιχεία, που αφορούν το Ζαγόρι. Γι' αυτό δημοσιεύουμε και σχετικό απόσπασμα και απευθύνουμε θερμές ευχαριστίες στο συμπατριώτη μας κ. Μάνθο Οικονόμου ιστοριοδίφη-συγγραφέα και τακτικό συνεργάτη μας, που είχε την καλοσύνη να μας στείλει το σχετικό δημοσίευμα.

Η Σ.Ε.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ν. ΤΣΙΓΑΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΚΔΟΤΗΝ

Φίλε κύριε Επηρεάσιε Ασώπιε,
Υπείκων τη προσκλήσει υμών, ίνα επιστείλω ό,τι αν κρίνω περιέργον και καλόν περί Ηπείρου, όπως τούτο συμπεριλάβητε εν τω πολλώ λόγω αξίω Αττικώ Ημερολογίω υμών, προθύμως λαμβάνω τον κάλαμον και επιστέλλω υμών, προθύμως λαμβάνω τον κάλαμον και επιστέλλω υμών περιεργά τινα και έτερα αξία μνήμης εκ των της πεφιλημένης ημίν Ηπείρου, ίνα μη συν τω χρόνω απολεσθώσι και ταύτα, όπως και πλείστα άλλα. Ιδια ό εκτίχημι έν επεισόδιον της ιστορίας του Ζαγορίου, του τέως τερπνού τούτου κήπου της καλλιγόνου Ηπείρου και ανεξαρτήτου, όπως ειπείν, μέχρι του 1863, ότε κατά τον μαιόντον έτους τούτου, διοικούντος την Ηπειρον τον αλβανού Ακήφ πασά, τη συνεργία δε και πολλών εχθρών της χώρας ταύτης αφηρέθη απ' αυτού και το τελευταίον ίχνος των προνομίων αυτού. Οι Ζαγορίσιοι όμως διετήρησαν και διατηρούσι και εμτά την αφαίρεσιν τούτων την υπέροχον εν Ηπείρω θέσιν αυτών.

Το περί ου το λόγος επισημοδίων της ιστορίας του τμήματος τούτου της Ηπείρου παρέδωκεν ἡμῖν δια ζωῆς ο αἰμνήστως διδάσκαλος Γεώργιος ο Τρονιάδιος ἐν τη τερπνῇ μονῇ της Καισαριανῆς κατὰ το 1848, ὅς ἐγώ μὲν τρόφιμος εὔτυχαν της Εκκλησιαστικῆς Ριζαρείου σχολῆς, αὐτὸς δὲ σύμβουλος αὐτῆς καὶ εἰς τὴν σεβαστῶν μοι ἐν αὐτῇ διδασκάλων. Καὶ ἐκ τούτου ἐπισημοδίου δὲ τούτου κατὰδῃλον γίνεται, ὅτι ο Ἕλλην, καὶ ἰδίᾳ ο Ηπειρώτης, ὅσον πλούτον καὶ ἀν ἀπέκτα ἐν τῇ ξένῃ, ὅσας τιμὰς, τρυφὰς καὶ χλιδὰς καὶ ἀν εὑρίσκεν ἐν αὐτῇ, κύριον καὶ πρῶτον μέλημα εἶχε τὴν ἀνεξαρτησίαν, ευημερίαν καὶ προαγωγὴν της πατρίδος αὐτοῦ. Περισώσωμεν λοιπὸν τούτο, φιλε κ. Εἰρηναίε, ἐν τῷ Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ ὑμῶν, ἵνα εὕρῃσιν οἱ ἐπιγιγνομένοι καὶ οἱ μέλλοντες να συγγράψουσιν τὴν ἱστορίαν της χώρας ἐκείνης. Διότι, ἡ κατὰ Πτολεμαίον, «αρχέγονος Ἑλλάς Ἡπειρος», ἡ τὴν θρησκείαν, τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸν διδάξασα το ἑλληνικὸν πάλοι καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμὰς χρόνοις καὶ ο αἰείποτε καὶ πανταχοῦ πρωταγωνιστήσασα ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν ἑλληνισμῶ ἀπὸ τῶν Τρωϊκῶν, Μηδικῶν καὶ μεχρὶ τοῦ νυν καὶ δια τούτου χώρα τῶν μεγάλων θυσιῶν δικαίως κληθεῖσα, στερεῖται πραγματικῆς ιστορίας. Δια τί; Τούτο εἶναι ζήτημα ἀξίον μελέτης. Κατ' ἐμὲ, ἀπάδει ἐκ τῆς χαρακτηριστῆς του Ηπειρώτου ἡ ἐμπειριστατικὴ ἀφήγησις τῶν αὐτοῦ πράξεων, ἀρκεῖται δὲ μόνον να διασώζῃ τας τῶν αὐτοῦ προγόνων πράξεις ἐν ἀπλῇ καὶ συντόμῳ ἀναμνήσει, κύριον δὲ μέλημα ἔχει να διακριθῇ καὶ αὐτὸς δι' ἐμφαμίλων ατομικῶν πράξεων, ἵνα καὶ αὐτὸς μνημονεύηται ἀπλῶς ὑπὸ τῶν ἐπιγιγνομένων ἐν τινι δημοτικῶν ἄσματι, ἡ ἐν τοῖς ἀπλοῖς του λαοῦ διηγήμασιν, ἡ να σημειῖται συντομωτάτα το αὐτοῦ κατόρθωμα καὶ ἡ μεγάλη ὑπὲρ τοῦ ἔθνους πράξις αὐτοῦ ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ ἡ περιθορίῳ εὐαγγελίῳ, ἡμνιαίῳ, ἡ ἄλλοι τινὸς βιβλίου ὑπὸ εὐσεβοῦς ἱερέως, ἡ μοναχῶ, ἡ ὑπὸ φιλοπατρίδος διδασκάλου. Δια τούτου καὶ μόνου τοῦ τρόπου διασώθησαν πολλοὶ ἀνδραγαθία τῶν τέκνων της Ηπείρου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μεγάλων γεγονότων καὶ καταστροφῶν πολιτικῶν τε καὶ φυσικῶν, ἰδίᾳ δὲ δια τοῦ Κυβερὰ, ὅς μόνος δύναται ν' ἀξιωθῇ τοῦ ονόματος χρονογράφου της Ηπείρου.

Το Ζαγόριον ή η Παραουσία των αρχαίων είναι τμήμα της επαρχίας των Ιωαννίνων, εις την υπάγεται πολιτικώς τε και εκκλησιαστικώς πλην εννέα εκ των δυτικοβορείων κομών αυτού, αίτινες εκκλησιαστικώς υπάγονται εις την εκκλησιαστικήν δικαιοδοσίαν του αρχιερέως της Βελλάς (Κονίτσης). Κείται δε προς το ανατολικοβόρειον των Ιωαννίνων, εξ ών χωρίζεται νυν δια του όρους Μυτσακείου, ενώ άλλοτε όριον μεταξύ αυτού, της πόλεως Ιωαννίνων και του τμήματος Κουρέντων ήσαν αι ανατολικοβόρειοι ακταί της Παυβώπιδος λίμνης της νυν λίμνης των Ιωαννίνων.

Πολλά τα περιγράφη ανέχεται το όρος τούτο, ούτινος άγνωστον τυγχάνει το αρχαίον όνομα, κακώς δ' εξελάμβανον μέχρι προ μικρού τούτο ως τον Τόμαρον των αρχαίων, (διότι ο Τόμαρος είναι η νυν Ολύτσια), ως επίσης άγνωστον είναι και δια τι κλήθη Μυτασκελόν η Μουτακέλι υπό των νεωτέρων. Εκ του MONTECELLO των Κουτσοβλάχων, διότι ούτως ούτοι καλούσι τούτο εν τη διαλέκτω αυτών, οιοειε ουρανόμκης όρος, δια το ύψος αυτού βεβαίως. Τα όρια όμως, πραγματείας καταχωρισθησόμενης εν τω Αττικώ Ημερολογίω, δεν επιτρέπουσί μοι να ποιήσω περιγραφήν αυτού, ούτε να διαλάβω περί των εξήκοντα και εκατόν πηγών των εκ των πρόποδων αυτού εξερχομένων και σχηματίζουσών την Παμβώπιδα λίμνην (λίμνην των Ιωαννίνων), ούτε περί της υπ' αυτό υπογείου λίμνης η απεραντού δεξαμενης, ούτε περί της μεταξύ της περιωνύμου πηγής Δραβάτορας και

της μονής Δουραχάν χωνευτριάς ή καταβόθρας και των λοιπών δύο τοιούτων, της Βοϊνίκοβας και της του Νεοχωρίου, δι' ἡν κατέρχονται τα ὕδατα της λίμνης και οἰοῦν δι' ὑπογείων φυσικῶν διαρῶνων ἐξέρχονται της μεν πρώτης ἐν ταις ανατολικαῖς ὑπερίαις του ἐν Θεσσαλίᾳ Κερκετιῶν ὄρους (Κόζιακα), σχηματίζοντα την περιώνυμον πηγὴν την καλουμένην Κεφαλοβρυσον παρὰ το χωρίον Βαρυμπόπι, το κείμενον ἐπὶ της δεξιᾶς ὄχθης του Πηνειοῦ ἀντικρὺ των Τρικάλων· της δε δευτέρας παρὰ το Χανόπουλον της Ἀρτης και της τρίτης ὑπὸ το χωρίων των Κουρέντων Βελτοίσταν· οὔτε περί των ἐν αὐτῷ εσβεσμένων και ἐν ἀσθενεὶ ἐνεργείᾳ ἠφαιστειῶν κρατήρων και περὶ των ἀξίων λόγου Ξυλανθράκων (LIGNITIES· οὔτε περὶ των ἐν ταις κλιτύσιν αὐτοῦ διαυγῶν πηγῶν, οὔτε περὶ των ἱαματικῶν αὐτοῦ βοτανῶν, οὔτε περὶ των περιήρημν αὐτοῦ νομῶν, δι' ἃς το βούτυρον της ἐν αὐτῷ ἱστορικῆς μονῆς της Στούπαινας, ἣν κατέλαβεν ο ἐκ Καπεσόβου του Ζαγόριου περικλεῆς Αλέξιος Νούτσος μετὰ την καταστροφὴν του Ἀλῆ πασᾶ δι' ἑκατοντάδων παλληκαρίων, και ἐξ ἧς μετὰ τούτων διέβη εἰς την ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, και ο τυρὸς των Λιγνιδῶν περιζήτητο εἰσιν ἐν Ἰωαννίνοις δια το εὐχμον και ἡδὺ της γεύσεως αὐτῶν, οὔτε περὶ της προ του Ἀλῆ πασᾶ και της νυν καταστάσεως των δασῶν αὐτοῦ και περὶ πλείστων ἄλλων. Περί τούτων πάντων, περὶ ὡν οὐδεὶς μέχρι τούδε ἐγράφε τι, ὅσον ἐμοὶ γνωστόν, ἐς ἄλλοτε. Ὑπερβώμεν οὖν νυν το ὅρος τούτο, μεταβώμεν εἰς το ὅπιθεν αὐτοῦ κείμενον Ζαγόριον και διαλάβομεν περὶ του περὶ ου ο λόγος ἐπισειδίου της ἱστορίας αὐτοῦ, και ἰδοὺ τούτο, ὅπως ἐν ταις σημειώσεσί μου ἔχω.

Ήτο η ογδόη μαΐου του 1848, καθ' ην η εκκλησία εορτάζει την μνήμην του Ευαγγελιστού Ιωάννου ή του Θεολόγου. Λίαν πρωί την ημέραν εκείνην και πριν ή ο ήλιος χρυσούσας τας κορυφάς της Πεντέλης και του Υμηττού, δύο άμαξαι εστάθησαν προ της πύλης της εισόδου της εκκλησιαστικής Ριζαρείου σχολής, ποιά δε κεφαλή εξήλθε δια της θυρίδος της μιας τούτων και δια γλώσσης μελιχίου και φυσιογνωμίας ιλαρωτάτης καλεϊ τον θυρωρόν της σχολής και λέγει αυτώ: «Ειπέ των παιδιών, δια τα οποία έλαβα χθες την άδειαν παρά του διευθυντού, να έλθωσι μεθ' ημών και τα ειδοποίησα να είναι έτοιμα, όπι τα περιμένομεν και να έλθωσιν».

Ο εν τη αμάξη ήτο ο αείμνηστος διδάσκαλος του έθνους Γεώργιος ο Γενναΐδος, ος μετέβαινε μεθ' απάσης της οικογενείας αυτού εις την Καισαριανήν, ίνα βαπτίστην τον νεώτατον των υιών αυτού, τον Παναγιώτην, τον διακεκριμένον των γεωπόνων και επιθεωρητήν της γεωργίας. Εγώ και δύο έτεροι συμμαθηταί μου ιδιοποιημένοι τυγχάνοντες από της προτεραίας ήμεθα έτοιμοι και ήμα ηκούσαμεν την σεβαστήν εκείνην φωνήν, την καλούσαν ημάς, εξήλλομεν, επιήλθομεν την ευεργετικωτάτην δεξιάν αυτού, επέβημεν των μαζών και πάντες ομού μετέβημεν εις Καισαριανήν.

Μετά την τέλεση της ιερής λειτουργίας εγένετο η βάπτισμα του Παναγιώτου, μετ' ην ελάβομεν μικρόν ἄριστον. Τούτων γινομένων, ο πολυσεβαστος εκείνος ἀνὴρ, ἀφού διέταξε τὰ του γεύματος καὶ επεθεώρησε τονεπιθελοῦ περισσεφερόμενον περὶ τὴν πυρὰν καλὸν ἀμύνον, ἀνῆλθεν εἰς τὴν δωματίον, ἵνα ἐπὶ μικρὸν ἀναπαυθῇ, ἡμεῖς δὲ μετὰ του Τάσσου, Γιάγκου καὶ μακαρίτου Κωνσταντίνου ἐπεδόθημεν εἰς παιδικὰς διασκεδάσεις, αἱ διεκοψάμεν κληθέντες εἰς τὸ γεῦμα. Τοῦτο διήρκεσεν ὑπὲρ τὴν ἡμίαν ὥραν. τοῦδε ὡριώτερον τὴν δεξαμάνων αὐτοῦ ἦσαν αἱ λόγοι του ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅς παντοῦ καὶ πάντοτε διὰ τῆς επικαίρου διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπισκοδίων, ἅτινα παρενεῖρεν ἐν αὐτῇ λίαν ἐπιτηδεύων, ἠλέκτριζε τὰς καρδίας τῶν ακροατῶν του, ἐπλήρου ταύτας πατριωτικὸν πυρὸς καὶ ἐξήγγειρε τοῦ ὑπὲρ πατρίδος φρόνημα εἰς τὴν διαπασών. Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ αἰμνηστος διδάσκαλος ἀνάσας τὴν καπνοσύριγγα, ἣν πάντοτε ἔφερε μετ' αὐτοῦ ἐν εἰδῇ ραβδίου, «ἀκολουθεῖτε με, εἶπε, παῖδι, να ὑπάγωμεν να καθήσωμεν ἐκεῖ ὑπὸ τὴν παγειὰν σκιάν τῶν λευκῶν καὶ παρὰ τὸν φλοίσβον του ρέοντος ἐκ τῆς πηγῆς διαγυρὸς ὕδατος. Ἐκαθήσαμεν. Ἐκεῖ δὲ παρὰ τὴν διαυγὰν πηγήν καὶ ὑπὸ τὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ βαθυσκόιους λεύκας ὁ διδάσκαλος ἐμνήσθη προ τοῦ ἄλλοις, ἀ εἶπεν ἡμῖν, καὶ τῆς φιλάτης Ἡπείρου μᾶς, περὶ ἧς μετ' ἀπαράμιλλου φιλοπατρίας ὁμῶν πολλὰς ἐποίησεν ἡμῖν ἐρωτήσεις περὶ αὐτῆς καὶ ἴδια περὶ τῆς γενετήρας αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν, του Ζαγορίου, καὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτοῦ, ὅτε ἠρώτησεν ἡμᾶς καὶ περὶ τῆς μονῆς του ΡΟΓΚΟΒΟΥ, ἀν τις ἐξ ἡμῶν ὑπῆγεν εἰς αὐτὴν καὶ εἰς ποίαν τότε διετέλει καταστάσιν. Ἐγὼ ἐγίνωσκον καλῶς τὴν μονὴν ταύτην, διότι κτήμα τῆς οικογενείας ἡμῶν εἶναι αὐτὴ, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦς συγγενεοῦς ἡμῶν Νούτου του Κονδοῦμου ἐκ Βραδέτου, του προικισάντος το Ζαγόριον διὰ πλείστον προνομίαν κατὰ τὰς ἀλεπαλλήλους μεταβάσεις αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐν ἡ μετέβαινεν ἵνα ζητήσῃ τὴν θεραπείαν τῶν καταπτώσεων, αἱ ὡφίσταται ἡ Ἡπειρος ὑπὸ τὴν τυραννίην καὶ αὐθαρείαν τὴν διοίκησιν των ἀποστελλομένων διοικτῶν αὐτῶν ὡν ὁ μόνον τὴν ἐξουσίαν ἐπετύγχανεν, ἀλλὰ καὶ πολλὰν αἱ κεφαλὰι ἀπεκόπησαν ὑπὸ δυνάμειν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦτο ἀποστελλομένων κατόπιν τῶν παραστάσεων καὶ ἐνεργειῶν του ἐκ Βραδέτου Νούστου» κέῖται καὶ καὶ πλησίον τῆς κώμης μου καὶ πολλάκις ἐν τῇ μικρᾷ ηλικίᾳ μου εἶχον μεταβῆ εἰς αὐτὴν.

Αφού διηγήθησαν αυτά τα κατά την μονήν ταύτην, ως είχαν αντιληφθῇ
εν τη ηλικία εκείνη:

- Γνωρίζετε, λέγει, διατί περί της μονῆς ταύτης σας ηρώτησα;
- Όχι, διδάσκαλε, απηντήσαμεν.

(Συνεχίζεται)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΗΣ Ι.Α.Ε.Ζ. ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΨΗ ΜΕΤΡΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΛΒΑΝΟΥΣ

Την εποχή αυτή, όπως γνωρίζετε, παρατηρείται αυξημένη κίνηση λαθρομεταναστών Αλβανών στη χώρα μας. Το Ζαγόρι είναι ένας εύκολος και βατός άξονας, που οδηγεί στα Τρίκαλα, στο τράινο και στην Αθήνα. Θα σας είναι γνωστό, τόσο για τις προηγούμενες χρονιές, όσο και για το τρίμηνο που πέρασε, ότι οι λαθρομετανάστες προέβησαν σε πράξεις βανδαλισμών, εμπρησμών, διαρρήξεων, κλοπών και σε πράξεις καταστροφής της περιουσίας των πολιτών και των μαζικών φορέων. Στο παρελθόν είχαμε και κρούσματα στρεφόμενα κατά της ζωής των πολιτών, κρούσματα τα οποία έγιναν γνωστά, λόγω της επικαιρότητας και από τον ημερήσιο τύπο της πόλης, των άλλων πόλεων της Ηπείρου και των Αθηνών.

Θα πρέπει να γνωρίζετε ότι οι πολίτες ανησυχούν, φοβούνται και αγανακτούν. Ο τόπος, εδώ και μερικές δεκαετίες, βρήκε την ηρεμία του και εμπειροδίδαξε τη τάξη. Η σημερινή κατάσταση είναι ανεπιθύμητη και οι πολίτες είναι αποφασισμένοι να αυτοδικμήσουν υπερασπιζόμενοι τα δίκαια και νόμιμα δικαιώματά τους, αφού η πολιτεία αδρανή. Τα εγκλήματα των λαθρομεταναστών, τόσο κατά της περιουσίας, όσο και κατά της ζωής των πολιτών, θα οδηγήσουν σε δυσάρεστες καταστάσεις, ενδεχομένως και σε ανυπολόγιστες πράξεις αυτοδικμίας εκ μέρους των πολιτών. Τέτοιες ενέργειες θα διαταράξουν την έννομη τάξη, αλλά και θα εκθέσουν την χώρα μας στη διεθνή σκηνή, τούτες τις δύσκολες ώρες που περνάμε.

Σας μεταφέρουμε το κλίμα που επικρατεί στα χωριά μας και την αγανάκτηση που κατοικούν από τους βανδαλισμούς και τους εμπρησμούς σε μοναστήρια και εκκλησίες. Θα έχετε, βεβαίως, αναφορές από τις υπηρεσίες σας, από τους Προέδρους των Κοινοτήτων του Ζαγορίου και από μαζικούς φορείς. Σ' αυτούς θέλουμε να προσθέσουμε και την δική μας φωνή, μια που η κατάσταση χειροτερεύει. Αυτές τις μέρες (αρχές Απριλίου 1993) από τον Σταθμό της Αστυνομίας των Κήπων Ζαγορίου συλλαμβάνονται ημερησίως 50 ως 60 Αλβανοί και υπολογίζουμε να είναι πολλαπλάσιοι αυτοί που διαφεύγουν προς Μέτσοβο. Το 1992, όταν εγκαταστάθηκαν φυλάκια με στρατιώτες σε διάφορα χωριά και καθορίστηκαν περιπόλοι, το κακό είχε περιοριστεί στο ελάχιστο. Έτσι σαν πρώτη ενέργεια προτείνουμε την επάνδρωση των αστυνομικών τμημάτων και σταθμών με ασποάσεις αστυνομικών και την εγκατάσταση στρατιωτών σε φυλάκια και περιπόλους. Αυτά για την περιοχή Ζαγορίου. Για την ευρύτερη περιοχή των Ιωαννίνων και της Θεσπρωτίας και ιδίως για την φύλαξη των συνόρων και των εγγύς παραμεθωρίων περιοχών τα μέτρα προστασίας πρέπει να

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΑΣ

αποφασισθούν και να εφαρμοσθούν από την πολιτεία. Εμείς ζητάμε προστασίας της ζωής και της περιουσίας μας από το υπεύθυνο κράτος, που πρέπει γρήγορα να βρει τον τρόπο.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Απόστ. Ντιναλέξης
Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Αθαν. Σακελλαρίδης

ΕΒΑΛΛΩΝ ΦΩΤΙΑ ΣΕ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

Κινδύνει να αποσφραγισθεί ολοσχερώς η Ιερά Μονή Βουτσά Γρεβενιού Φλαμπουραρίου και Δόλιανης στην περιοχή Γρεβενιού.

Αλβανοί λαθρομετανάστες που έμειναν στο ακατοίκητο μοναστήρι, έβαλαν φωτιά με αποτέλεσμα να καούν 24 κελιά με όλα τα υπάρχοντα. Ο κυρίως ναός του 15ου αιώνα δεν έπαθε το παραμικρό. Όπως δήλωσαν κάτοικοι της περιοχής, η φωτιά πρέπει να άναψε το βράδυ της Παρασκευής και σιγόκαιγε μέχρι το απόγευμα του Σαββάτου που έγινε αντιληπτή και ειδοποιήθηκε η Πυροσβεστική Υπηρεσία. Στα κελιά βρέθηκαν υπολείμματα φαγητού και αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν οι Αλβανοί λαθρομετανάστες. Τελικά η φωτιά σβήστηκε από την Πυρ. Υπηρεσία.

Η Σ.Ε.

ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Υστερα από την καταστροφή από τους λαθρομετανάστες Αλβανούς του μοναστηριού της Παναγίας του Βίκου «Βιτοκό» οι επιδρομές στράφηκαν και στα εξωκλήσια.

Αυτό έγινε στις 29 Μαρτίου στο όμορφο και περιφρονημένο εξωκλήσι της Αγίας Τριάδος ένα από τα παλαιότερα της Ελάτης Ζαγορίου που βρίσκεται έξω από το χωριό κοντά στο δρόμο Ελάτης-Δικόρφου. Οι διερχόμενοι δεν αρκέστηκαν στην φιλοξενία που βρήκαν κάτω από την στέγη του και διανυκτέρευαν αλλά κατόστρεψαν και έκαιψαν στασίδια, αναλόγια και ότι ξύλινο βρήκαν. Από τις καπνιές καταμαύρισαν όλα, τοίχοι και ντουβάρια. Άρπαξαν ότι χρήσιμο βρήκαν ακόμη και το λάδι των καντηλιών.

Αυτά που συνεχίζονται σχεδόν καθημερινά αποδεικνύουν την βαρβαρότητα, το μίσος και την εκδικητικότητα των Αλβανών και θα πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για τον περιορισμό τουλάχιστον αυτών των καταστροφών που είναι πολύ δύσκολο να επανορθωθούν από τα πενιχρά ταμεία των ενοριών. Οι ζημιές ανέρχονται στο ποσό του 1.000.000 δρχ.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή
Ελάτης Ζαγορίου

Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΩΜΑΤΙΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΤΑΤΣΗ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

Η Ιερά Μητρόπολις Ιωαννίνων,

στα πλαίσια των πολιτιστικών εκδηλώσεων 1993, πραγματοποίησε στην αίθουσα της Ζωομαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας στις 20 Μαρτίου, ώρα 8.30 μ.μ. την 5η εκδήλωση, με συναυλία Μουσικής Δωματίου.

Τη συναυλία παρουσίασαν οι εκλεκτοί συμπατριώτες μας από το Ζαγόρι καλλιτέχνες Τάτσης Αποστολίδης, βιολί και ο γιός του Πέτρος, πιάνο.

Για την επιτυχία που σημείωσε η παραπάνω εκδήλωση, μεταφέρουμε το δημοσίευμα του Ηπειρωτικού Αγώνα

Τάτσης και Πέτρος Αποστολίδης.
Πατέρας και γιός.

(27-3-1993) του Θεολόγου καθηγητή κ. Θωμά Μπαϊράκταρη, που φέρει τον παραπάνω τίτλο:

«Στις πολλές και εκλεκτές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις στο χώρο της μουσικής που γίνονται στην πόλη μας τον τελευταίο καιρό, νοιώθουμε την ανάγκη και την υποχρέωση, να σταθούμε στη συναυλία Μουσικής Δωματίου του περασμένου Σαββάτου, που συμπεριλαμβάνεται στις δραστηριότητες και την ποιοτική προσφορά του Ιδρύματος Κ. Κατσάρη. Ο φημισμένος δεξιότεχνος και διδάσκαλος του βιολιού Τάτσης Αποστολίδης και ο νέος καλλιτεχνικός αστέρας υιός του Πέτρος, ταλαντούχος δεξιότεχνος του πιάνου, είχαν την ακτινοβολία να προσελκύσουν ένα πολυάριθμο ακροατήριο, που σπάνια δίνει το παρόν σε τέτοιες εκδηλώσεις. Το πολυάριθμο αυτό ακροατήριο, δικαιολογημένα ευαισθητοποιήθηκε και έδωσε με την πληθωρική του παρουσία το παρόν εις αυτήν την εκδήλωση και δια να τιμήσει τους έχοντες την καταγωγή από την φημισμένη μας πόλη καλλιτέχνες, αλλά και να γευθεί το ποιοτικό ακρόαμα της υψηλής των τέχνης. Ήταν πράγματι κάτι πολύ διαφορετικό από τις άλλες εκδηλώσεις. Ένας φτασμένος στην τέχνη πατέρας, να συμπράττει τόσο επάξια και απόλυτα ενθουσιασμένα ως ίσος προς ίσου με τον αναδυόμενο υιό του. Πόσην αγαλλίαση δεν θα αισθάνθηκε ο νοερά παρευρισκόμενος και ακροώμενος το ευώδες θυμίαμα της μουσικής αυτής πανδασίας, αείμνητος πατέρας και παππούς, ο γνωστός μας ιατρός Πέτρος από την Καλωτά του Ζαγορίου. Δεν είναι μόνο οι συναισθηματικοί λόγοι που μας παρακινούν να εκφρασθούμε θερμά και να πααινέσουμε το βίος μας. Το κινεζό του ανωτέρω, αντικειμενικά και απόρροια κρινόμενο, δεν υστέρησε σε τίποτα απ' ότι

ανώτερο και τέλει έχει τη δυνατότητα η θεία τέχνη να προσφέρει με τα εκφραστικά της οργανικά μέσα.

Τα μεγάλα και ανεπανάληπτα έργων πιο μεγάλων στο μουσικό στερέωμα, βρήκαν την δικαιοσύνη των

Ο δογματικός Μπαχ, ο μελιτογάρτος Μότσαρτ, ο τιτάνος Μπετόβεν και ο υπέρτερος λυρικός Σιούμπερτ, δεν μπορούσαν τίποτε καλύτερο να αναζητήσουν δια να εκφραστούν, να υλοποιήσουν τον υπέρτατο μουσικό τους κόσμο.

Τι να επισημάνει κανείς από τη μεταρσίωση που μας οδήγησαν οι θεσπέσιοι καλλιτέχνες; Σπάνια θα συναντήσουμε κανείς ένα τόσο απόλυτα ταυτισμένο και ενσπασμένο παίξιμο δύο καλλιτεχνών. Το άψογο ταξίδι, ομα, η τέλεια ρυθμική εναλλαγή, η ασυγκριτική χρωματική ηχητική έκφραση και η τόσο τέλεια ενθουσιασμένη διαλεκτική συνομιλία, έγιναν έντονα αισθητά και κατανοητά από το ενθουσιώδες ακροατήριο, που δικαιολογημένα έντονα και παρατεταμένα τους επευφημούσε. Μαζί με τα θερμά του χειροκροτήματα, το Γιαννιώτικο ακροατήριο που δικαιολογημένα κατόπιν αγαπητού δασκάλου Αγγελόπουλου. Ο σύλλογος των ευχαριστιών περιβάλλει με ανεπίσπλητη εκτίμηση και αγάπη τους μεγάλους του καλλιτέχνες και εύχετε στον Πέτρο μας να υπερβάλει το πρότυπο του πατέρα του και είμεθα βέβαιοι ότι θα το κατορθώσει».

ΝΕΑ ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΤΟΝ ΖΑΓΟΡΙΣΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑ

ΧΑΡ. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟ

Ο Καθηγητής της Ιατρικής Σχολής Ιωαννίνων κ. Χαράλαμπος Μουτσόπουλος, εξέλεξε Καθηγητής στην Εδρα της Παθολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

— Η εκλογή αυτή, που αποτελεί μία ακόμη τιμητική διάκριση του διανοητικού Γεννιού επιστήμονα, είναι ταυτόχρονα γεγονός λυπηρό για την Ηπειρο, διότι χάνει έναν κορυφαίο καθηγητή, που επί 14 σχεδόν χρόνια, εκτός από την Ιατρική, δίδασκε με το παράδειγμά του και ήθος και εντιμότητα.

— Ο νομάρχης Ιωαννίνων κ. Γ. Διδάγγελος σε επιστολή του προς τον κ. Χ. Μουτσόπουλο, τονίζει:

«Μέσα από τους πολύχρονους αγώνες σας για την ανάπτυξη της Ιατρικής Σχολής των Ιωαννίνων και μέσα από τα παγκοσμίως γνωστά επιστημονικά σας επιτεύγματα στο χώρο της Ιατρικής Έρευνας, μας δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσουμε στο πρόσωπό σας τα ακριβή χαρακτηριστικά του μεγάλου επιστήμονα και ανθρώπου.

Αν και λυπάμαι ειλικρινά που θύο στερηθούμε της υπηρεσίας σας και της παρουσίας σας στα Γιάννινα, πιστεύω απόλυτα ότι από τη νέα σας θέση επιστημονική και η κοινωνική σας προσφορά θα είναι ακόμη μεγαλύτερη.

Περήφανος που σας γνώρισα ως συναίσιτο από τα βάθη της καρδιάς μου για την πανάξια εκλογή σας ως Καθηγητή στην έδρα της Παθολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών».

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΔΙΠΟΤΑΜΟ

Θάνατοι

Υστερα από 15 μέρες από το θάνατο της συζύγου του Αθηνάς, πέθανε στα Γιάννινα σε ηλικία 86 χρόνων, ο Δημήτριος Γεωργίου. Κηδεύτηκε την επομένη στο χωριό του το Διπόταμο. Αιωνία του η μνήμη. Θερμά συλλυπητήρια στους οικείους του.

«Το ΖΑΓΟΡΙ» μας

ΕΛΑΘΗ

Θάνατοι

Πέθανε και κηδεύτηκε στα Γιάννινα σε ηλικία 65 ετών ο Αναστάσιος Καζαντζής, συν/χος υπάλληλος του τ.π. Οικονομικών. «Το Ζαγόρι μας» συλλυπείται εγκάρδιως τους οικείους του.

Συγχαρητήρια

Τον αγαπημένο μας εξάδελφο Βασίλειο Δεματάρη εκφράζουμε την χαρά μας και του ευχόμαστε καλή σταδιοδρομία που πήρε το πτυχίο του Καθηγητού Σωματικής Αγωγής.

Οικ. Γεωργίου Καριόπη

Προσφορές

Ο κ. Θωμάς Βέλλης, Ευλέμπορος, προσέφερε 10.000 δρχ. στη μνήμη αγαπητού δασκάλου Αγγελόπουλου. Ο σύλλογος των ευχαριστεί.

Εξωραϊστικός Σύλλογος

Ελάτης Ζαγορίου

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

Αρραβώνες

Ο Αντώνης Τζόκας του Μιχαήλ, Τσερβαριώτης και η Πόπη Σούρα, καθηγήτρια αρραβωνιάστηκαν. Τους ευχόμαστε να ζήσουν ευτυχισμένοι και καλά τους στέφανα.

Οίκος. Αποστόλου Ντιναλέξη

ΗΛΙΟΧΩΡΙ

Θάνατοι

Στην Αθήνα πέθανε στις 20 Μαρτίου και κηδεύτηκε στη Λάρισα η κυρά Ασημίνα Καρέτσου από το Ηλιοχώρι Ζαγορίου ετών 81. Χριστιανή και ταπεινή Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ήταν αγαπητή απ' όλους που την γνώρισαν. Η αφοσίωση της στη συνταξική βοήθησε με χρήματα να γίνει και καινούργια εκκλησία του αγίου Ευσταθίου στη Λαϊσία. Αιωνία η μνήμη της.

Ιωάννης Τζίκας, Λάρισα

Κ. ΠΕΔΙΝΑ

Θάνατοι

Πέθανε και κηδεύτηκε στα Γιάννινα όπου έμενε μόνιμα ο Ευριπίδης Δ. Ιωαννίδης συνταξ. υπάλληλος, τελευταίος γιος του γιατρού Δημοσθένη Ιωαννίδη.

Το «Ζαγόρι μας» συλλυπείται τους οικείους του.

ΛΑΪΣΤΑ

Θάνατοι

— Το Ζαγόρι έχασε τον περασμένο μήνα (14 Μαρτίου) ένα εκλεκτό τέκνο του, τον αείμνηστο Πολυχρόνη Καπέτη από τη Λαϊσία, επίκουρο καθηγητή της Ορθοπαιδικής του ΚΑΤ.

Το περιοδικό μας εκφράζει στην οικογένεια του εκλιπόντος τα θερμά συλλυπητήρια.

— Στην Αθήνα απεβίωσε στις 13/3 ο Καπέτης Πολυχρόνης, επίκουρος καθηγητής της ορθοπαιδικής του ΚΑΤ καταγόμενος εκ Λαϊστών.

Θερμά συλλυπητήρια στους δικούς του.

Χρόνης και Μαρίκα Δρούγια

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ

Θάνατοι

Ακόμα μια Ζαγορίσια αρχοντογυναίκα, έφυγε από κοντά μας. Άλλη μια

εκλεκτή συγχαριανή μας, άφησε για πάντα τον μάτιο τούτον κόσμο. Η αξέχαστη και αγαπητή σε όλους μας Ιομίνη Ν. Παρλαπά, το γένος Καραπέτο. Πέθανε στις 25 Μαρτίου στην Αθήνα και κηδεύτηκε την επομένη μέρα στη γεννέτειρά του συζύγου της, τη Λεπτοκαρυά, ανάμεσα σε πλήθος κόσμου.

Η εκλιπούσα ήταν μια εξαιρετική και καλοκάγαθη γυναίκα, ιδανική σύζυγος και στοργική μητέρα και γιαγιά.

Ο Εκπολιτιστικός Σύλλογος Λεπτοκαρυάς, εκφράζει στους οικείους της τα θερμά του συλλυπητήρια.

Αιωνία της η μνήμη και το χώμα που τη δέχτηκε να είναι ελαφρύ.

ΜΗΛΙΩΤΑΔΕΣ

Γεννήσεις

Η Σοφία και ο Σωτήριος Ευαγ. Τσιόλης απόκτησαν κορίτσι. Να τους ζήσει!

Θάνατοι

Έφυγε από τη ζωή ο χωριανός μας Κων/νος Χ. Ξήτας, σε ηλικία 78 ετών.

Τα θερμά συλλυπητήρια στους οικείους του!

Πολιτιστικός Σύλλογος Μηλιωτών

ΝΕΓΑΔΕΣ

Θάνατοι

Πέθανε στα Γιάννινα στις 3 Απριλίου σε ηλικία 79 ετών ο εκλεκτός συμπατριώτης μας Ιωάννης Κεράλης.

Η κηδεία του έγινε την επομένη στο χωριό του Νεγάδες, όπου παρ' όλες τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες, παραβρέθηκε πολλός κόσμος.

Το χώμα της γενέτειράς του που τον σκεπάζει να είναι ελαφρύ και η μνήμη του αιωνία.

Θερμά συλλυπητήρια σε όλους τους δικούς του.

Θ. Σ.

ΠΑΠΙΓΚΟ

Θάνατοι

Στις 2 Μαρτίου 1993 πέθανε ξαφνικά στη Λάρισα ο συνταξιούχος Λυκειάρχης Αθανάσιος Στ. Λαζαρίδης και κηδεύτηκε την επομένη στη γενέτειρά του, στο Μικρό Παπίγκο. Θερμά συλλυπητήρια στους οικείους του.

Το «ΖΑΓΟΡΙ» μας

ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Σ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Στα φιλά γραμμάτια της εφημερίδας πέρασε χθες η θλιβερή είδηση του θανάτου του Λυκειάρχη Μαθηματικού Αθανασίου Λαζαρίδη. Ίσως και τώρα που του γράφουμε βιαστικά το ξόδι του να μη γνωρίζουν οι συνάδελφοι και οι φίλοι του, οι γνωστοί του και οι μαθητές του τον ξαφνικό θάνατό του. Καθώς δεν είχε σχεδόν κανέναν δικό του εδώ στενό συγγενή τον πήραν οι δικοί του και οι χωριανοί του στην ιδιαίτερη πατρίδα του το Παπίγκο της Ηπείρου για να τον ενταφιάσουν δίπλα στους γονείς του στη γεννέτειρά γη του που τόσο πολύ αγαπούσε. Έτσι δεν προλάβανε να αποχαιρετήσουμε τον αξέχαστο φίλο και συνάδελφο. Του χρωστάμε βέβαια οι συνάδελφοι του, του χρωστάει η εκπαιδευτική, του χρωστάει τα σχολεία από τα οποία πέρασε, την κατάθεση της μαρτυρίας τους. Δεν ήταν απλώς γνωστός ο Λυκειάρχης Αθανάσιος Λαζαρίδης. Ο ίδιος και ο πατέρας του αείμνηστο επιθεωρητή δημοτικών σχολείων Στέφανος Λαζαρίδης, υπηρέτησαν την παιδεία της Θεσσαλίας και ιδιαίτερα του νομού μας για περισσότερο από μισό αιώνα. Πατέρας και γιος ήταν άνθρωποι καλόκαρδοι και ευσυνειδητοί. Ο Αθανάσιος με τον οποίο συνυπήρξαμε σε γυμνάσια της πόλης μας και με τον οποίο συνεργάστηκα αργότερα ως προϊστάμενός του είχε με όλους προϊστάμενους και υφιστάμενους εγκάρδιους δεσμούς. Κάθε οικειότητα μαζί του, δεν μπορούσε να είναι παρά εγκάρδια. Η απλή και αδόκη καρδιά του ήταν διάχυτη στο πρόσωπό του στα λόγια του στις σκέψεις του. Η συνομιλία του και η συνεργασία του πάντοτε σε ήρεμους χαμηλούς, εγκάρδιους και πολιτισμένους τόνους. Εξήσε σχεδόν όλη του τη ζωή σε ψυχική δοκιμασία. Έχασε το μοναδικό αδελφό του νεαρό πιλότο της αεροπορίας. Από τότε 40 χρόνια σχεδόν την καρδιά της μάνας του αλάκωνε ο πικρός πόνος του παιδιού της και κλεισμένη στο σπίτι της. Μετά το θάνατο του πατέρα του ο Αθανάσιος έμεινε δίπλα στη χαροκαμένη μαρούλα του την παρηγορούσε και τη συντρόφευε. Μόλις έχασε τη μαρούλα του πριν από ένα χρόνο ξαφνικά χθες το μεσημέρι μας άφησε κι αυτός σε ηλικία 66 χρόνων. Μ' αυτά τα λίγα νεκρολόγια σαν ένα ελάχιστο δείγμα τιμής και αγάπης σε αποχαιρετώ Αθανάση με καρδιά δύσθυμη και βαρεία. Ήσουν μια ωραία, μία τίμια ψυχή. Αιωνία σου η μνήμη.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Κ. ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΑΣ

Αδόκητα, χωρίς προειδοποίηση για την παροχή κάποιας ιατρικής και γενικά ανθρώπινης βοήθειας και συμπαράστασης, στις 2 του μηνός Μαρτίου, εδώ στο σπίτι του στη Λάρισα, άφησε την τελευταία του πνοή ο Θάνατος. Σκληρή η μοίρα δεν τον άφησε να χαρεί τη ζωή του, αφού μόλις τον περασμένο Σεπτέμβριο υπέβαλε την αίτηση παραίτησής του από τη θέση του Λυκειάρχη που κατείχε στο Λύκειο Νίκαιας Λαρίσης. Γέννημα και θρέμμα από το Παπίγκο του Ζαγορίου, πρώτος γιός του Στέφανου Λαζαρίδη που διέτελεσε πολλά χρόνια Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης εδώ στα Τρίκαλα και την Λάρισα και της Καλλιόπης μητέρας του που κι οι δύο τους κατάγονταν από το Παπίγκο. Οικογένεια που είχε όλες τις προϋποθέσεις να είναι ευτυχισμένη και αξιοζήλευτη, είχε την ατυχία να χάσει το δεύτερο παιδί της ανθυποσημηγό, πράγμα που επέφερε μέγιστο πλήγμα στην παρά πέρα συνέχεια της ζωής και ιδιαίτερα της μάνας Καλλιόπης. Ο Θάνατος ήταν αγαπητός στην κοινωνία της πόλεως, ιδιαίτερα δε η εκδήλωση ήταν στον εκπαιδευτικό κόσμο, στους συναδέλφους του και στους μαθητές του. Αλλά εκτός από τον ήλιο που υπηρέτησε στον τομέα της εκπαίδευσης υπήρξε ιδρυτικό μέλος του Πανεπιστημίου Σύνδεσμου της Λαρίσης που διετέλεσαν πρώτα ο ίδιος και στη συνέχεια ο Στέφανος, γενικός γραμματέας και Πρόεδρος. Η αγάπη του για το Παπίγκο ήταν μεγάλη γι' αυτό και μόνιμος ως συνταξιούχος έμενε εκεί. Στο Παπίγκο έγινε και η ταφή του όπου και αναπαύεται. Ας είναι αιωνία η μνήμη του.

Γιάννης Ζώης

Ψηφίσματα για το θάνατο του εξέδωσαν ο Σύλλογος Καθηγητών Λυκείου Νικαίας και ο Πανεπιστημικός Σύνδεσμος Νομού Λαρίσης.

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ιδρυτής:

KIMΩN KYPIAZHΣ

★

Ιδιοκτήτης - Εκδότης:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ και

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΖΑΓΟΡΙΟΥ (ΙΑΕΖ)

Σίνα 4 454 45 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τηλ. 79286 - 74.000

ΙΑΡΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΒΑΡΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΥΠΙΔ.

† ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

† ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΣΟΣ

ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

Υπεύθυνος για το Νόμο:

ΑΠΟΣΤ. Κ. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ

Πρόεδρος Ι.Α.Ε.Ζ.

Ν. Ζέρβα 2 - Ιωάννινα

Τηλ. 30170

★

Υπεύθυνος Ύλης:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

Αργυριών 16 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τηλ. 27.105

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΒΑΡΩΚΑΣ ΒΥΡΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ

ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΥ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΩΣΤΑΣ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ
ΕΙΣΦΟΡΑ

8.000

Κυρκοπούλου-Σιδέρη Νίκη

5.000

Ανθόπουλος Γεώργιος
Βακόλα-Μελά Όλγα
Δήμου Κων/νος (Ιερέας)
Διαμαντή-Καλαντζή Μαρίνα
Δόνος Π. Δημήτριος
Καλέας Βασίλειος
Καρατζάς Μιχαήλ
Κοντοδήμος Σπ. Νικόλαος
Λάππας Κων/νος
Παλεσιδής Τάκης
Παπανικολάου-Καριπίδου
Ελένη
Σβώλος Σάββας
Σιάκαρης Κων/νος
Στουκίδης Χριστόδουλος
Σωτηράδη Σ. Ανθίπη
Τέκτων Κων/νος
Τζάκου Πέπη
Τριανταφυλλίδης Γεώργιος
Φλώρος Αχιλλέας

3.000

Βαταβάλης Φίλιππας
Βλαχοπούλου - Αναστασίου
Αλίκη
Βλαχοπούλου Β. Νίκη
Βράνιαλη Ευφροσύνη
Γεωργιάδου Μαίρη
Δημητριάδη Ελένη
Ζαΐμης Χρυσόστομος
Ζησιμάτου - Κώστα Ελευθ.
Ζώης Άρης
Καραλής Μ. Γεώργιος
Καρράς Γεώργιος
Καψάλη-Τριανταφυλλίδη Βα-
σιλική
Κεκρίδου Ν. Κλεονίκη
Κοντούρης Ιωάννης
Κρυστάλλη-Βλάχου Άννα
Πριμηκύρης Χριστόδουλος
Σαραλή Θεοδοσία
Σιούτης Αριστοτέλης
Σκούρτη Ελένη
Σουσιόπουλος Αναστάσιος
Τζαμπούρας Ν. Παναγής
Χρόνης Σταύρος

2.500

Ασπιώτη-Σκουκίδου Ειρήνη
Κεφάλος Ι. Βασίλειος
Λαγού Φρειδερίκη
Φλώρος Αριστείδης

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Στο φύλλο αριθ. 180 του Μαρ-
τίου, στη σελίδα 13, στο άρθρο της
κ. Καλλιρόης Κοντονάσιου - Πλό-
σκα, Προέδρου του Πολιτιστικού
Συλλόγου Μεσοβουνίου, η λέξη «ου-
φανός» έγινε «ουρανός» σε πολλά
σημεία του κειμένου. Η λέξη «ουφα-
νός» σημαίνει γενικά την φωτιά της
Αποκριάς.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

Για την εκπλήρωση των σκοπών του περιοδικού

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας»:

— Η οικογένεια του κ. Κων/νου Λαζαρίδη, στη μνήμη του Αθανασίου
Στ. Λαζαρίδη, δρχ. 20.000.

— Ο κ. και η κ. Ελευθερίου Βακόλα, στη μνήμη του αξέχαστου εξα-
δέλφου τους Μάνθου Βακόλα, που τόσα πολλά πρόσφερε στο έργο της
Αδελφότητας Αγίου Μηνά, δρχ. 5.000.

Η Σ. Ε. ευχαριστεί θερμά

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

— Η οικογένεια κ. Αθανασίου Μεγγλίδη, πρόσφερε στο Σύλλογό μας
αντί στεφάνου στη μνήμη της αείμνηστης Ισμήνης Ν. Παρλαπά, δέκα χι-
λιάδες (10.000) δραχμές. Ευχαριστούμε θερμά.

Ο Ε.Μ.Σ.Α.

Για τη συνέχιση της αιογράφησης του Ιερού Ναού «ΚΟΙΜΗΣΙΣ
ΘΕΟΤΟΚΟΥ Διποτάμου, οι παρακάτω συμπατριώτες μας, μας έστειλαν τις
εξής προσφορές:

— Η κ. Παρασκευή Κώτσα-Πέτρου, στη μνήμη του αδελφού της
Κων/νου Πέτρου, δρχ. 30.000.

— Ο κ. Γεώργιος Πέτρου, στη μνήμη του γιού του Κων/νου Πέτρου,
δρχ. 10.000.

— Η κ. Πανωραία Κοκκίνη, στη μνήμη του γαμπρού της Γιάννη Γκου-
σκούνη, δρχ. 20.000.

— Ο κ. Βαγγέλης Γκέτσος, δρχ. 10.000.

— Η κ. Βικτωρία Σπυροπούλου, στη μνήμη του συζύγου της Σπύρου,
δρχ. 5.000.

Η Εκκλησ. Επιτροπή ευχαριστεί θερμά

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ :

Προσφορές υπέρ του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου Τσεπελόβου, πρό-
σφεραν τα κάτωθι ποσά στη μνήμη της αείμνηστης θείας τους Αγγελικού-
λας Ευρ. Γιαννακού:

— Η κ. Μένη Κίτσιου-Γιαννακού δρχ. 20.000.

— Η κ. Φρόσω Βαρδάκα-Γιαννακού δρχ. 10.000.

Η Εκκλ. Επιτροπή τις ευχαριστεί θερμά.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Το περιοδικό μας τύπωσε
κατάλογο των περιεχομένων
των τευχών του από την αρχή
της έκδοσής του μέχρι τέλους
του έτους 1992, ο οποίος και
θ' αποσταλεί σε όλους τους
συνδρομητές του, αντί του χρη-
ματικού ποσού των 500 δραχ-
μών, που αντιστοιχεί στο κό-
στος της έκδοσης. Επίσης σας
γνωρίζουμε ότι στα γραφεία
μας, υπάρχουν αρκετά αντίτυ-
πα του βιβλίου του κ. Φρίξου
Τζιόβα με τίτλο «Κατάλογος
Συγγραφέων Περιοχής Ζαγορί-
ου», που διατίθεται δωρεάν σε
κάθε ενδιαφερόμενο.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ΥΛΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

το ΖΑΓΟΡΙ μας

(Από 1978 μέχρι 1992)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΝΤΙΝΑΛΕΞΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

το ΖΑΓΟΡΙ μας

14

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1993

Προσφορές
για το Ηρώο της
Ζαγορίσιας γυναίκας

- Ο Σύνδεσμος Σκαμνελιτών Αιτικής, δρχ. 30.000.
- Η οικογένεια κ. Παύλου Παννακού, στη μνήμη της Αγγελικούλας Ευρ. Γιαννακού, δρχ. 20.000.
- Ο κ. Μιχαήλ Καρατζάς, στη μνήμη των γονέων του Δημητρίου και Με-
ριτζένης, της συζύγου του Μαρίκας και της αδελφής του Φερενίκης
Οικονόμου, δρχ. 10.000.
- Η οικογένεια κ. Ιάσωνα Ξάνθου, στη μνήμη των γονέων του Τιμολέοντα
και Αγαλας Ξάνθου, δρχ. 5.000.

Η Σ.Ε. ευχαριστεί

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

6.000

Μητσιμάρης Φίλιππας

5.500

Ζήσης Ιωάννης

5.000

Δέμκας Βασ. Γεώργιος

Πελένης Κλέαρχος

4.000

Δώδου Ιουλία

Παναγής Παναγιώτα

Παπακώστα Γ. Ευανθία

Στεργίου Χαρ. Κων/νος

Τσιρογιάννη-Λάζου Ναυσικά

2.000

Αγαθόπουλος Δημήτριος

Αναγνωστοπούλου Μαριγώ

Ανδρώνης Ιπποκράτης

Βακόλα Ελ. Άννα

Βαλαούρας Λεωνίδας

Βασδέκης Στέφανος

Βασιλά Ελένη

Βλαχόπουλος Θεμιστοκλής

Βλάχος Γεώργιος

Βοκοτόπουλος Παναγιώτης

Βρυζάλας Χριστόδουλος

Γελέκη Βικτωρία

Δασκαλόπουλος Βασίλειος

Δεματάκης Απόστολος

Δώδος Δημήτριος

Ζαρκάδας Βασίλειος

Θεοχάρους Φρίξος

Καμπλέτσας Οδυσσέας

Καντζά Αθηνά

Κατελλίδης Γεώργιος

Κατελλίδης Μανώλης

Καρανίκας Φωκίων

Κατσούρας Νικόλαος (Ιερέας)

Κεσίση Μαρία

Κοκκίνη Πανωραία

Κοντοπάνου Αρετή

Κούρας Χάρης

Κρεμμύδας Μάνθος

Λωλίδης Θ. Γεώργιος

Μαργνέλη Ελευθερία

Μασούρας Κων/νος

Μέρτζιου Βεατρίκη

Μητσιμάρης Δημήτριος

Μπαλατσού Δημήτρα

Μπένος Γεώργιος

Μπόλης Εμμανουήλ

Ξάνθος Μιχαήλ

Οικονομίδης Κων/νος

Οικονομίδης Μιχαήλ

Οικονομίδης Σπυριδών

Οικονομίδου Αυγή

Οικονόμου Ευτυχία

Παγιάτη-Ανδρώνη Βιλεμίνη

Παγκράτιου Ελένη

Παλιάντα Σ. Στεφανία

Παπανίκας Παύλος

Παπανικολάου Παναγιώτης

Παππάς Βαγγέλης

Σιέρρου Καίτη

Στολνίκας Χ. Βασίλειος

Τζώκας Ηρακλής

Τζώκας Ιωάννης

Τόλογλου Φιλομήλα

Τσαλακίδου-Ανδρώνη Ισαβέλλα

Χριστοδούλου Β. Λεωνίδα

Χρόνης Αριστόβουλος

Ψυχούλας Ευάγγελος

1.500

Κασκάνης Πολυχρόνης

Στάρας Γρ. Νικόλαος